

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Прикладної економіки і менеджменту ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**на тему: «Облік і контроль поточних зобов'язань
ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»**

ШИФР КРБ.ЦТФО.1.581-03.1.6

Здобувачки _____ Ремез А.Д.

Керівник _____ доц. Скляр Л.Б.

Керівник _____ ст.викл. Пчелянська Г.Б.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "10" червня 2024 р., протокол № 15.

Завідувачка кафедри

цифрових технологій фінансових операцій _____ Галина ТКАЧУК

Одеса – 2024 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Прикладної економіки і менеджменту ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри
цифрових технологій фінансових операцій

« ____ » _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКА

Ремез Анастасія Дмитрівна

---

1. Тема роботи ***«Облік і контроль поточних зобов'язань ТОВ «ЛК ЛОГІСТИКС»***

Затверджена наказом ОНТУ від 06 жовтня 2023 р. наказ № 581-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи ***6 червня 2024 р.***

3. Вихідні дані роботи ***Звітні дані про діяльність підприємства за 2022-2023 р.р.***

4. Перелік питань, які потрібно розробити ***Теоретичні основи обліку та контролю поточних зобов'язань. Організаційно-економічна характеристика підприємства та аналіз фінансових показників підприємства за 2022-2023 р.р. Особливості організації бухгалтерського обліку та поточних зобов'язань на підприємстві. Висновки та пропозиції.***

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **15 лютого 2024 р.**

Керівник _____ доц. Скляр Л.Б.
Керівник _____ ст.викл. Пчелянська Г.Б.

Завдання прийняв до виконання _____ Ремез А.Д.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	15.02.24 - 15.03.24	
2. <i>Організаційно-економічна характеристика підприємства</i>	16.03.24 - 21.04.24	
3. <i>Організація обліку та контролю об'єкта дослідження на підприємстві</i>	22.04.24 - 25.05.24	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.24 - 06.06.24	

Здобувачка-бакалавр _____ Ремез А.Д.

Керівник роботи _____ доц. Скляр Л.Б.
Керівник роботи _____ ст. викл. Пчелянська Г.Б.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка-бакалавр Ремез А.Д. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Облік і контроль поточних зобов'язань ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»

Робота складається із вступу, трьох розділів і висновку.

В першому розділі розкрита економічна сутність поточних зобов'язань. Повна теоретична характеристика бухгалтерського фінансового та податкового обліку поточних зобов'язань на основі Положень бухгалтерського обліку, а також досвід використання цих стандартів в обліковій практиці підприємств. Розкриті зміст, структура та підстави виникнення зобов'язань, охарактеризовано внутрішньогосподарський контроль поточних зобов'язань.

В другому розділі наведена техніко-економічна характеристика ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС», а також здійснено аналіз господарської діяльності підприємства за два роки.

В третьому розділі охарактеризовані конкретні положення облікової політики ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» організація бухгалтерського обліку на ньому, а також стан бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського поточних зобов'язань.

У висновках наведені конкретні пропозиції щодо поліпшення ефективності діяльності ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС».

Кваліфікаційна робота містить :

текстової частини	– 80 с.
таблиць	– 28
рисунків	– 5
додатків	– 4

ЗМІСТ

с.

ВСТУП	5
1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	8
1.1. Економічна сутність поточних зобов'язань	8
1.2. Класифікація зобов'язань та їх оцінка	15
1.3. Теоретичні основи обліку поточних зобов'язань	23
1.4. Контроль поточних зобов'язань	40
2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»	44
2.1. Загальна техніко-економічна характеристика ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС».....	44
2.2. Економічний аналіз діяльності підприємства	49
3. СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС».....	57
3.1. Характеристика організації бухгалтерського обліку на підприємстві.....	57
3.2. Організація обліку поточних зобов'язань на підприємстві	60
3.3. Внутрішньогосподарський контроль поточних зобов'язань підприємства	64
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Сучасні умови господарювання вимагають, щоб суб'єкти підприємницької діяльності використовували не лише власний капітал, але й залучали зовнішній капітал. Залучений зовнішній капітал призводить до виникнення зобов'язань. Наявність таких зобов'язань є звичайним явищем для будь-якого підприємства, оскільки вони становлять основу взаємодії між суб'єктами господарювання.

Облік зобов'язань є важливим аспектом, що впливає на ліквідність, кредитоспроможність і стійкість підприємства. Ефективна організація цього процесу сприяє зміцненню дисципліни у виконанні фінансових зобов'язань, прискорює оборотність оборотних коштів та покращує фінансове положення підприємства. Оптимальна стратегія управління зобов'язаннями сприяє утворенню репутації надійної та відповідальної компанії.

У контексті економічної кризи в Україні виникає важливе питання своєчасності розрахунків між бізнес-суб'єктами. Порухення строків виплати зобов'язань призводить до їх накопичення та знецінення для кредиторів, що негативно позначається на фінансовому стані підприємств. Ефективне управління поточними зобов'язаннями вирішує цю проблему.

Управлінські рішення базуються на інформації про поточні зобов'язання, яка формується в системі бухгалтерського обліку. Це створює потребу в удосконаленні теоретичних і методичних аспектів визнання, класифікації, документування, оцінки та відображення поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку, а також методики аналізу цих зобов'язань і їх впливу на платоспроможність підприємства в сучасних умовах господарювання.

Дослідженню цих проблем присвятили свої роботи вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як С.Л. Береза, О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, О.О.Василик, А.М.Герасимович, О.Н. Волкова, С.Ф.Голов, Н.М.Грабова, Р.Грачова, І.Губіна, Н.М.Давиденко, І.А. Єфремов, В.П. Завгородній, В.М. Івахненко, Ю.С. Ігумнов, Л.М.Кіндрацька, В.В.Ковальов, М. Я. Коробова, В.М. Кос-

тющенко, М.М. Коцупатрий, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, Ю.А. Кузьмінський, І.Д. Лазаришина, Н.М. Малюга, Є.В. Мних, В.В. Палій, В.Ф. Палій, В.В. Панков, О.А.Петрик, О.М. Петрук, Л.В. Прикіна, М.С. Пушкар, М.Л. П'ятов, Б. Райан, Г.В. Савицька, С.В. Свірко, В.В. Сопко, Л.В. Чижевська, М.Г.Чумаченко, В.Г. Швець, А.Д. Шеремет, Деніел Г. Шорт та ін.

Дослідження наукових праць провідних економістів та практиків господарської діяльності показало, що деякі теоретичні аспекти, пов'язані з розумінням поточних зобов'язань, є обговорюваними. Також виявлено потребу в уточненні та подальшому вдосконаленні класифікації, визнання, оцінки, методики обліку та контролю цих зобов'язань.

Отже, необхідність теоретичного обґрунтування та розробки системи інформаційного забезпечення для управління поточними зобов'язаннями підприємства була обумовлена вибором теми дослідження і її актуальністю.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні економічного та правового змісту зобов'язань, а також у дослідженні різних класифікаційних груп зобов'язань з метою поліпшення їх обліку.

Для досягнення цієї мети було поставлено і вирішено наступні завдання:

- дослідити економіко-правову сутність і умови виникнення поточних зобов'язань в сучасних умовах господарювання як джерела утворення активів підприємства;
- уточнити класифікацію поточних зобов'язань за різними ознаками відповідно до потреб користувачів бухгалтерської інформації;
- дослідити теоретичні та методичні підходи до визнання й оцінки поточних зобов'язань на сучасному етапі розвитку економіки;
- проаналізувати систему документального оформлення наявності та руху поточних зобов'язань;
- на основі дослідження теорії та практики бухгалтерського обліку поточних зобов'язань визначити й обґрунтувати шляхи вдосконалення їх обліку;
- дослідити порядок відображення інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси формування й аналізу інформації про поточні зобов'язання підприємств України.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практика бухгалтерського обліку й аналізу поточних зобов'язань.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, що регламентують порядок визнання, оцінки та відображення в обліку поточних зобов'язань, Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), праці вітчизняних та зарубіжних учених із проблем обліку й аналізу поточних зобов'язань, дані статистичних спостережень, проведених Державним комітетом зі статистики України, первинні документи, облікові реєстри та форми звітності ТОВ «ЛК «ЛОГІСТІКС» за 2022-2023 рр.

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

1.1. Економічна сутність поточних зобов'язань

Поняття зобов'язання пройшло тривалий та складний шлях еволюції в історії. обов'язання почали виникати на основі договору як самостійне джерело. Сьогодні в економічній літературі немає єдиного визначення терміну «зобов'язання». Воно може означати борг, суму витрат, залучений капітал чи заборгованість.

Основними нормативними актами, що регулюють зобов'язання в Україні, є Господарський та Цивільний кодекси України. Методологічні основи обліку та розкриття інформації про зобов'язання у фінансовій звітності визначені П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 11 «Зобов'язання», П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», П(С)БО 26 «Виплати працівникам». Проте, у П(С)БО 11 відсутнє визначення поняття «зобов'язання». У таблиці 1.1 наведено різні трактування зобов'язань у нормативних документах.

Таблиця 1.1 – Трактування зобов'язань у нормативних актах*

Нормативний акт	Визначення
Господарський кодекс України Стаття 173	Господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управлена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку [23]
Цивільний кодекс України Стаття 509	Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості [70]
П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" п. 3	Зобов'язання - це заборгованість підприємств, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [53]

Продовження табл. 1.1.

Нормативний акт	Визначення
МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»	Зобов'язання - це теперішня заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди [45].

*складено на підставі джерел [23,45,53,70]

В умовах стрімкого розвитку ринкової економіки діяльність кожного підприємства супроводжується постійною взаємодією з іншими господарюючими суб'єктами. Зазвичай для забезпечення раціональної співпраці підприємству недостатньо власних коштів, тому виникає потреба залучення позикового капіталу, що призводить до виникнення короткострокових та довгострокових зобов'язань перед кредиторами.

Наявність позичених коштів є нормальним та необхідним явищем для будь-якого підприємства, оскільки вони є основою ринкових відносин між суб'єктами господарювання. Крім того, зобов'язання мають значний вплив на фінансовий стан підприємства, зокрема, на його ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність та фінансову стійкість.

Англійський економіст Б. Райан стверджував, що організацію можна розглядати як сукупність зобов'язань, які є основою діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта. На його думку, зобов'язання визначають реальне становище підприємства та рамки його функціонування. Виходячи з цього, система зобов'язань кожної організації визначає її потенціал.

Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза, Н.М. Ткаченко зобов'язання поділяють на: монетарні й немонетарні; поточні і майбутні; довготермінові та поточні; фактичні, оціночні й умовні [13, с.314].

У свою чергу С.І. Травінська розглядає поточні зобов'язання як зобов'язання, що підлягають погашенню на вимогу кредиторів, а також та частина зобов'язань, яка буде погашена протягом операційного циклу або одного року, починаючи з дати балансу [66].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», зобов'язання - це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих

подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють економічні вигоди [53].

М. Баффет, Д. Кларк вважають, що поточні зобов'язання - це борги та інші зобов'язання, що компанія повинна погасити в межах одного фінансового року, тобто це кошти, які компанія винна постачальникам за товари та послуги, надані в кредит. А такі автори, як: Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл поділяють поточні зобов'язання за ступенем ймовірності на фактичні, оціночні та умовні [6, с.175].

Економісти Н.С. Абалмасова, В.С. Терещенко мають такий підхід до визначення поточних зобов'язань: це короткострокові фінансові зобов'язання, які повинні бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства чи протягом року з дати складання бухгалтерського балансу (із цих двох термінів обирають довший); зобов'язання, які оплачуються на вимогу кредиторів або, як очікується, вони будуть ліквідовані протягом дванадцяти місяців [1].

У свою чергу іноземні вчені мають власний погляд на проблему та економічну суть поточних зобов'язань. А саме такі, як: Керміт Д. Ларсон, Джон Дж. Уайльд, Б. Чіапетта стверджують, що поточні зобов'язання - це ті, які повинні бути погашені протягом одного року, проте, якщо операційний цикл більше ніж один рік, то вони можуть бути сплачені протягом цього строку.

До фактичних зобов'язань відносять ті, що виникають з договорів, контрактів або на підставі законодавства, і їх суму можна точно визначити. Це включає заборгованість за рахунками, заробітну плату, дивіденди до виплати, заборгованість з податку на продажі та акцизного збору, поточну частину довгострокових зобов'язань тощо.

Оціночні зобов'язання - це ті, суму яких не можна точно визначити до настання певної дати (наприклад, виплати за гарантійними зобов'язаннями). Що стосується умовних зобов'язань, то вони залежать від майбутніх подій і тому їх ще називають неіснуючими зобов'язаннями.

В Україні ці поняття є відносно новими і ще недостатньо вивченими, проте вітчизняні науковці мають певні розбіжності з цією класифікацією та

розглядають її у контексті національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [60]. Одним з видів зобов'язань підприємства є поточні зобов'язання, тобто такі, що мають бути погашені протягом операційного циклу підприємства або протягом дванадцяти місяців від дати балансу. До них відносяться короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість, поточні забезпечення та інші поточні зобов'язання [55]. Основні наукові підходи до визначення поточних зобов'язань представлені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Наукові підходи до визначення «поточні зобов'язання»*

№	Автор	Визначення
1.	Абалмасова Н.С., Терещенко В.С.	Поточні зобов'язання - це короткострокові фінансові зобов'язання, які мають бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства чи протягом року з дати складання бухгалтерського балансу (із цих двох термінів обирають довший); зобов'язання, які оплачуються на вимогу кредиторів або, як очікується, що вони будуть ліквідовані протягом дванадцяти місяців [1]
2.	Баффет М., Кларк Д.	Поточні зобов'язання - це борги та інші зобов'язання, що компанія повинна погасити в межах одного фінансового року, тобто це кошти, які компанія винна постачальникам за товари та послуги, надані в кредит [6]
3.	Волинець О.О.	Поточні зобов'язання - це позикові кошти підприємства, термін залучення яких не повинен перевищувати дванадцяти місяців з дати балансу або тривалості звичайного операційного циклу [17]
4.	Орлов В.1.	Поточні зобов'язання - це зобов'язання, що оплачуються за рахунок активів чи коштів, отриманих у результаті господарської діяльності; зобов'язання, що включають борги та заборгованість, погашення яких очікується протягом року, а також ті, які задовольняються за рахунок використання поточних активів або створення інших короткострокових зобов'язань [49]
5.	Расенко В.М.	Поточні зобов'язання - це зобов'язання, що задовольняються за допомоги використання поточних активів або створення інших короткострокових зобов'язань; зобов'язання, погашення яких визначається моментом виникнення заборгованості за наслідками здійснених господарських операцій [59]
6.	Травінська С.1.	Поточні зобов'язання - це зобов'язання, що підлягають погашенню на вимогу кредиторів, а також та частина зобов'язань, яка буде погашена протягом операційного циклу або одного року, починаючи з дати балансу [67]
7.	Шапошніова О., Філіна Н.	Поточні зобов'язання - це зобов'язання, строк погашення яких був початково встановлений протягом поточного року; заборгованість підприємств юридичним та фізичним особам, яка повинна погашатися в ході операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу [71]

*складено на підставі джерел [1,6,17,49,59,67,71]

Отже, наявність різних підходів до визначення сутності поточних зобов'язань свідчить про їх важливість для будь-якого підприємства.

У нашій практиці переважає юридичне трактування поняття «зобов'язання». Як юридична категорія, господарське зобов'язання - це господарські відносини, регульовані правом. У рамках цих відносин одна сторона має право вимагати від іншої виконання певних господарських операцій, таких як передача майна, виконання робіт чи надання послуг, тоді як інша сторона зобов'язана виконувати ці вимоги та має право на винагороду у вигляді грошової компенсації або зустрічних послуг. Таким чином, сутність зобов'язання складається з прав та обов'язків сторін. Наприклад, у договорі купівлі-продажу покупець має право вимагати передання товару, що відповідає обов'язку продавця передати цей товар.

З економічної точки зору, зобов'язання розглядаються як кредиторська заборгованість, що звужує це поняття. Проте саме в такій інтерпретації зобов'язання використовуються бухгалтерами. В обліку зобов'язання є джерелом формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У майбутньому заборгованість має бути погашена шляхом передачі активів або послуг. Тобто, зобов'язання - це вимоги кредиторів щодо активів підприємства. Наявність зобов'язань зменшує економічні вимоги підприємства і його капітал. У цивільному та господарському праві зобов'язання виникає з договору, незалежно від того, чи відбулися дії щодо його виконання. В обліку ж зобов'язання не відображаються в момент підписання договору, а лише після початку його виконання.

Наприклад, якщо компанія уклала договір на постачання товарів, бухгалтерський облік не відображає це зобов'язання до моменту першої поставки або платежу. Бухгалтер може не знати про існування таких зобов'язань до початку їх виконання.

Отже, не всі зобов'язання, що виникають у цивільному та господарському праві, відображаються в обліку. З усього комплексу зобов'язань підприєм-

ства до бухгалтерської звітності потрапляє лише їх обмежена частина, а деякі зобов'язання кваліфікуються як умовні.

Зобов'язання складаються з кількох елементів: суб'єктів, об'єктів та змісту зобов'язання. Об'єктом майнових прав є майно, а змістом зобов'язання є виконання певних дій (рис. 1.1).

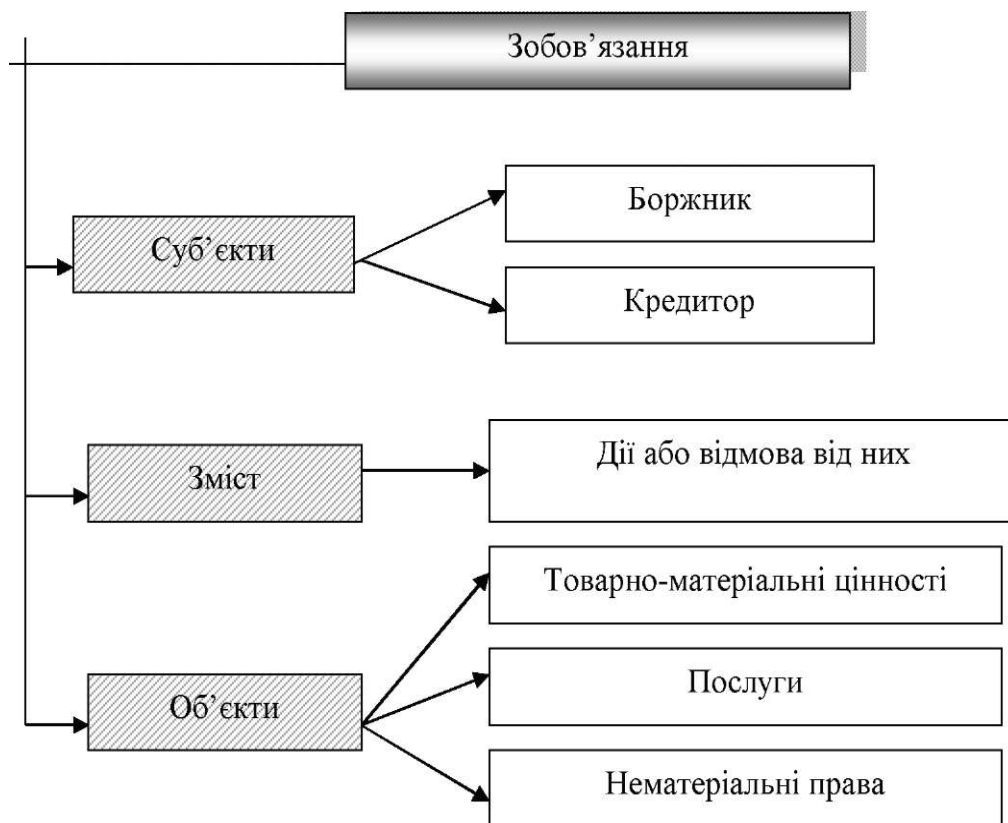

Рис. 1.1 - Складові зобов'язань в системі обліку*

*складено автором на підставі [1]

Сторонами зобов'язання є кредитор і боржник. Кредитор - це особа, яка має право вимоги, а боржник - особа, яка має виконувати обов'язок, що відповідає цьому праву. Обидві сторони зобов'язання мають права й обов'язки, юридично рівні та не підпорядковані одна одній. У деяких зобов'язаннях один суб'єкт виступає виключно як кредитор, інший - як боржник. Проте повністю односторонні зобов'язання, де кредитор має лише права, а боржник - лише обов'язки, трапляються рідко. Вони називаються односторонніми, оскільки одна сторона має лише права, а інша - лише обов'язки. На практиці переважають двосторонні зобов'язання, де обидві сторони мають певні права та обов'язки. Прикладом одностороннього зобов'язання є договір позики грошей:

позикодавець має право вимагати повернення грошей, але не має обов'язків, а боржник має лише обов'язок повернути гроші без прав відносно кредитора. Прикладами двосторонніх зобов'язань є договори купівлі-продажу, найму, доручення тощо. Наприклад, у договорі купівлі-продажу продавець має право вимагати сплати ціни, але також зобов'язаний передати продану річ покупцеві.

Об'єкти зобов'язань - це те, на що спрямовані права та обов'язки сторін. Кредитор має право вимагати від боржника виконання певних дій. Боржник зобов'язаний виконати на користь кредитора певну дію: передати майно, виконати роботу або надати послуги. Будь-яка дія боржника визначається однією з вимог кредитора: надати, передати або зробити.

Умови визнання зобов'язань можуть бути визначені таким чином:

- його достовірна оцінка може бути проведена;
- існує можливість зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Недостатність умов на дату складання фінансової звітності для визнання зобов'язань, що раніше були відображені, означає їх списання з одночасним визнанням доходів звітного періоду (тобто зобов'язання не підлягає погашенню). М. С. Пушкар розширює ці умови [58]:

- зобов'язання відображене в теперішньому часі і є результатом минулих фактів господарського життя;
- зобов'язання має бути виконане, проте майбутні платежі мають ймовірний характер через можливі труднощі з платежами;
- почна дата виконання зобов'язання невідома, але строки виконання можуть бути визначені;
- суб'єкт, перед яким виникли боргові зобов'язання, повинен бути ідентифікований як особа чи група осіб;
- підприємство повинно визнати необхідність майбутніх платежів кредиторам для підтримки господарських зв'язків для нормальної діяльності.

Зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок погашення зобов'язання може бути здійснене через:

- передачу активів;
- сплату грошових коштів;
- надання послуг або заміну одного зобов'язання на інше.

Якщо зобов'язання не підлягає погашенню, його сума включається до доходів. У будь-якому випадку, погашення зобов'язання пов'язане з вибуттям активів і зменшенням майбутніх економічних вигод підприємства.

1.2. Класифікація зобов'язань та їх оцінка

Наразі немає універсальної класифікації зобов'язань, яка задовольнила б потреби всіх користувачів фінансової звітності.

У П(С)БО 11 «Зобов'язання» зобов'язання розподілені на довгострокові, поточні, непередбачені зобов'язання та доходи майбутніх періодів.

Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза пропонують класифікацію зобов'язань на монетарні й немонетарні, поточні і майбутні, довготермінові та поточні, фактичні, оціночні й умовні [13, с. 50].

В.В. Сопко, враховуючи фінансові умови та краще управління капіталом, визначає три групи зобов'язань: короткострокові (до одного року), середньострокові (від 1 до 3-4 років) та довгострокові (більше 3-4 років).

Проте, важливо класифікувати зобов'язання детально, враховуючи їх важливість. Запропонована класифікація включає розподіл за такими критеріями: об'єктами зобов'язань (наприклад, зобов'язання з оплати праці, перед банками, за розрахунками зі страхування, за податками тощо), видами діяльності (операційна, фінансова, інвестиційна), термінами погашення, видами погашення, співвідношенням прав і обов'язків суб'єктів, своєчасністю погашення.

Припускається, що поточні зобов'язання погашатимуться за рахунок поточних активів. Цей підхід підтримується Комітетом Американського інституту дипломованих бухгалтерів-експертів.

Важливо також правильно організувати облік зобов'язань та їх відображення у фінансовій звітності, що передбачає вірну і детальну класифікацію.

Основний порядок класифікації зобов'язань розкрито в П(С)БО 11 «Зобов'язання» [55], де вони поділені на чотири групи: довгострокові, поточні зобов'язання, забезпечення наступних витрат і платежів та доходи майбутніх періодів (рис. 1.2).

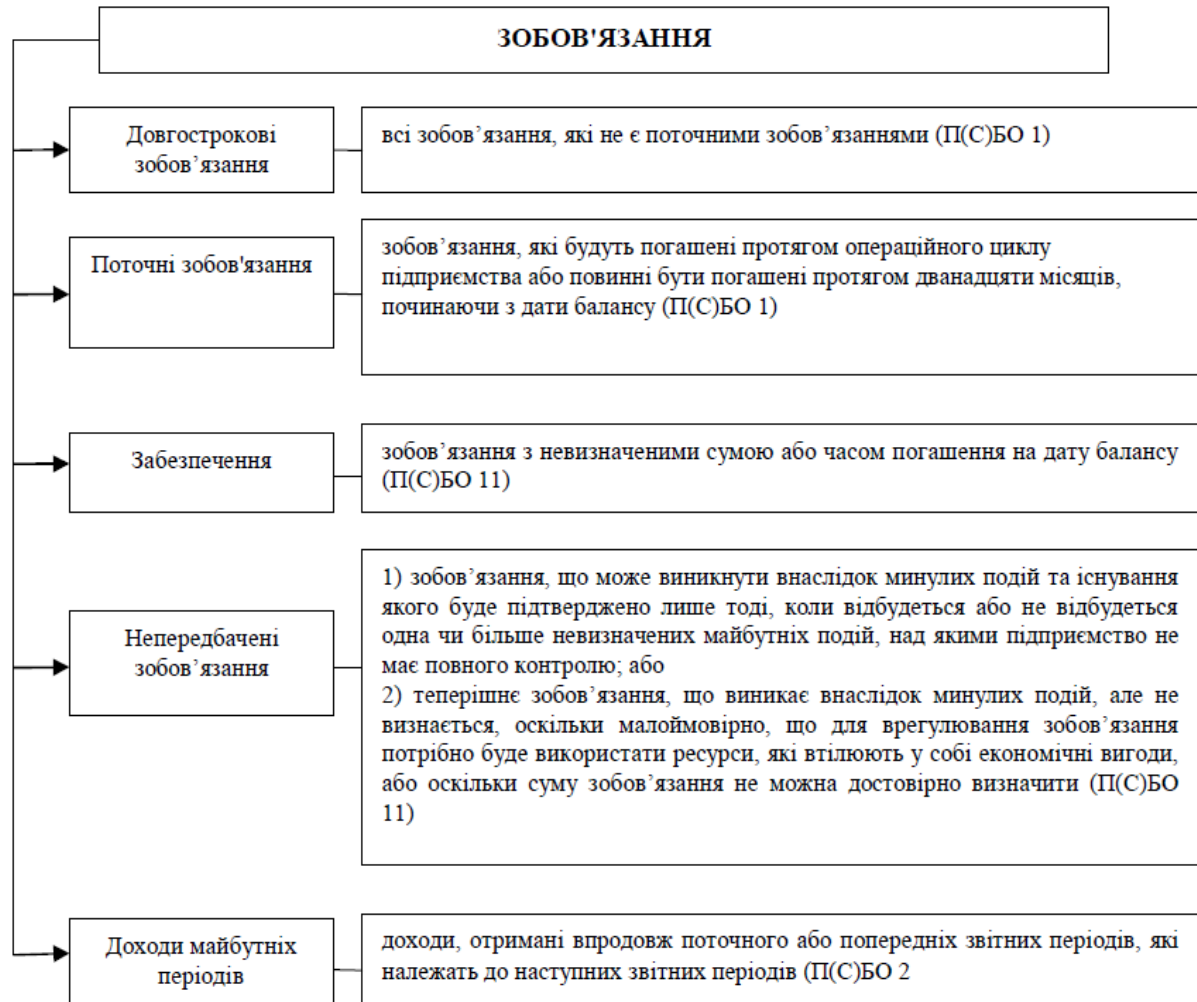

Рис. 1.2 - Класифікація зобов'язань відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання»*

*складено автором на підставі [55]

Фінансово-господарська діяльність підприємств призводить до появи різних видів зобов'язань і великої кількості кредиторів. Це вимагає подальшого дослідження щодо класифікації зобов'язань та їхнього удосконалення через доповнення та уточнення. Класифікація - це система упорядкування понять у певній галузі знань, розподіл об'єктів за класами або категоріями в залежності від їхніх ознак.

На рівні законодавства та бухгалтерського обліку класифікація зобов'язань регулюється основними документами, такими як Господарський та Цивільний кодекси України. Згідно зі статтею 173 Господарського кодексу України, господарським зобов'язанням визнається зобов'язання, яке виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником господарських відносин з підстав, передбачених Кодексом. Для більш зрозумілого уявлення про поточні зобов'язання необхідно провести їх класифікацію, яка наведена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Класифікація поточних зобов'язань [35]

Критерії класифікації	Вид зобов'язання
1) Співвідношення прав і обов'язків суб'єктів	Односторонні Взаємні
2) Час виникнення	Теперішні Майбутні
3) Спосіб погашення	Монетарні Немонетарні
4) Вартість	Відсоткові Безвідсоткові
5) Вид діяльності	Операційні Фінансові Ті, що виникли внаслідок іншого виду діяльності
6) Можливість оцінки	Фактичні Оціночні
7) Складність погашення	Прості Складні

Ця система класифікації зобов'язань сприятиме глибшому розумінню їх суті і надасть бухгалтерам та керівникам різноманітну інформацію для ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Довгострокові зобов'язання включають [55]:

- довгострокові кредити банків;
- інші довгострокові фінансові зобов'язання;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- інші довгострокові зобов'язання.

Поточні зобов'язання охоплюють:

- короткострокові кредити банків;
- поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями;

- короткострокові векселі, видані кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги;

- поточна заборгованість за розрахунками (з отриманих авансів, з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, з внутрішніх розрахунків);

- поточні забезпечення;

- інші поточні зобов'язання.

Ця детальна класифікація дозволяє краще оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання і ефективно управляти його фінансами.

Особливим видом поточних зобов'язань є забезпечення, які зазвичай створюються для покриття майбутніх операційних витрат, таких як виплати відпусток працівникам, додаткове пенсійне забезпечення, виконання гарантійних зобов'язань, реструктуризація, а також виконання зобов'язань при припиненні діяльності та щодо обтяжливих контрактів тощо.

Ці зобов'язання є важливими з точки зору оцінки впливу потенційних наслідків на перспективи розвитку підприємства. Особливу категорію становлять непередбачені зобов'язання [44]. Забезпечення також є особливим типом зобов'язань, оскільки їх визнають за фактично здійсненими операціями, а їх оцінка вимагає попереднього аналізу, і в деяких країнах вони не виділяються як окремий тип зобов'язань.

Крім того, структуру зобов'язань підприємства можуть доповнювати фінансові зобов'язання, які є потенційними можливостями для формування забезпечень для суб'єкта господарювання. Однак стандарт П(С)БО 13 не надає чітких і точних роз'яснень щодо обліку фінансових зобов'язань [56]. На практиці можуть застосовуватися інші класифікаційні ознаки, які узагальнено представлені у таблиці 1.4.

Розуміння деталей зобов'язань глибше допомагає зрозуміти їх суть і забезпечує точність бухгалтерського обліку. Це надає бухгалтерам можливість належно організувати облік зобов'язань і забезпечує правильність фінансової звітності. Крім того, така деталізація надає керівникам оперативну та

різнобічну інформацію для управлінських рішень. Для аудиторів вона спрощує процедуру перевірки, що є дуже важливим аспектом.

Таблиця 1.4 - Класифікація зобов'язань за різними критеріями*

1.	Відповідно до підстав, з яких виникають господарські зобов'язання			
Договірні	Зобов'язання, які виникають із договорів	Бездоговірні	Зобов'язання що виникають внаслідок заподіяння шкоди, безпідставного придбання або збереження майна	
2.	За можливістю оцінки			
Реальні	Зобов'язання, які виникають на основі договору, контракту, одержаного рахунка (довгострокові і поточні)	Потенційні (умовні)	Зобов'язання, за якими сума і час майбутніх платежів не визначені (забезпечення і непередбачені зобов'язання)	
3.	За складністю			
Прості	Зобов'язання, що погашаються одним платежем	Складні	Включають первинне зобов'язання та набір вторинних зобов'язань	
4.	Залежно від визначеності предмета			
Однооб'єктні	Предметом є цілком визначені дії.	Альтернативні	Є право вибору однієї із кількох дій, передбачених договором чи законом	
5.	За видами кредиторів			
Внутрішні	В більшості це заборгованість по заробітній платі	Зовнішні	Зобов'язання перед банками, контрагентами, податками та ін.	
6.	За співвідношенням прав і обов'язків суб'єктів			
Односторонні	Одна сторона має тільки права, а друга - тільки обов'язки	Взаємні	Кожен учасник має як права, так і обов'язки	
7.	За визначеністю в часі			
Обмежені в часі	Строк виконання визначений	Безстрокові	Строк виконання не визначений	

*узагальнено автором на підставі

Особливо важливим є оцінка точних зобов'язань у бухгалтерському обліку. Це необхідно для ефективного управління активами під час їх надходження та вибуття, а також у контексті виникнення прав та зобов'язань. Правила оцінки зобов'язань визначаються відповідно до міжнародних стандартів, зокрема ПСБО 11 і спеціалізованих стандартів, наприклад:

- ПСБО 14 «Оренда» - у зв'язку з орендою;
- ПСБО 17 «Податок на прибуток» - відстрочені у зв'язку з податком на прибуток;
- ПСБО 19 «Об'єднання підприємств», ПСБО 20 «Консолідована фінансова звітність», ПСБО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» - за операціями з пов'язаними сторонами;

- ПСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» - за операціями в іноземній валюті.

Згідно з літературою з теорії бухгалтерського обліку, оцінка представляє собою вираження майна підприємства у грошовій формі з метою узагальнення інформації у фінансовій звітності. Вона є важливою складовою бухгалтерського обліку, що контролює фінансовий стан підприємства і є ключовою частиною методології бухгалтерського обліку.

Л.Г.Ловінська визначає оцінку як необхідну складову методу бухгалтерського обліку, за допомогою якої проводиться вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку, створення якісних характеристик обліково-економічної інформації, а також забезпечення інформацією для аналізу фінансового стану підприємства і ефективності його управління.

Оцінка у законодавстві України про бухгалтерський облік та фінансову звітність використовується для тлумачення принципів бухгалтерського обліку, поняття активів, зобов'язань, доходів і витрат, а також формулювання облікової політики і принципів бухгалтерського обліку [57].

Нормативна база з бухгалтерського обліку в Україні щодо оцінки об'єктів бухгалтерського обліку при їх визнанні і відображенні в балансі загалом відповідає міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ) та міжнародним стандартам бухгалтерського обліку (МСБО). Проте, у МСБО та у П(С)БО не чітко сформульовані положення щодо того, за якою оцінкою об'єкти бухгалтерського обліку мають оцінюватися при визнанні і відображенні в балансі. Щодо МСБО, то це не можна вважати недоліком, оскільки вони є узагальненням світової практики і висвітлюють тільки концептуальні засади обліку та носять рекомендаційний характер. Оскільки сьогодні економіка України розвивається в напрямі глобалізації, у зв'язку із чим існує очевидна необхідність узгодження національних П(С)БО та МСФЗ (додаток А).

Що ж стосується національних П(С)БО, то варто було б зазначити, що питання оцінки об'єктів обліку повинні бути більш конкретизованими, щоб запобігти неточностям при складанні звітності. Дослідити і класифікувати

підходи до оцінки зобов'язань, що використовуються у бухгалтерському обліку, за національною нормативною базою неможливо, оскільки в ній відсутній окремий документ, подібний до Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів, який висвітлював би загальні підходи до оцінювання об'єктів бухгалтерського обліку. Тому звернемося до оцінки зобов'язань відповідно до Концептуальної основи, види якої викладені у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Види оцінки зобов'язань [35]

Вид оцінки	Характеристика
Оцінка зобов'язань за поточною собівартістю	Зобов'язання відображаються за недисконтованою сумою грошових коштів або за їх еквівалентів, яка була б необхідна для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності.
За теперішньою вартістю	Зобов'язання відображаються за теперішньою дисконтованою вартістю майбутнього чистого вибуття грошових коштів, які як очікується будуть необхідні для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності.
За історичною собівартістю	Зобов'язання відображаються за сумою надходження або за деяких інших обставин, та за сумами грошових коштів чи їх еквівалентів, що як очікується будуть сплачені з метою погашення зобов'язання в ході звичайної діяльності.
Оцінка зобов'язань за вартістю реалізації	Зобов'язання відображаються за вартістю їх погашень, тобто за недисконтованою сумою грошей, яка як очікується буде сплачена для погашення зобов'язань під час звичайної діяльності.

Одним з важливих аспектів бухгалтерського обліку є оцінка. Можливість виражати майно, капітал і зобов'язання підприємства у єдиному грошовому вимірнику є основою для раціонального управління процесом господарювання. Оцінка також є ключовим елементом формування фінансової звітності, оскільки точне визначення впливу інфляційних процесів на показники бухгалтерської звітності забезпечує обґрунтованість даних, отриманих з облікових реєстрів, та правильність їхнього тлумачення.

Оцінка статей бухгалтерського балансу полягає у вираженні в грошовому еквіваленті окремих видів господарських засобів і джерел їхнього формування, які відображаються в бухгалтерському балансі. Згідно з А.Г. Загороднім, ключовою умовою є достовірність оцінки, яка забезпечується точністю даних бухгалтерського обліку та дотриманням принципів обліку господарсь-

ких операцій. Л.Г. Ловінська визначає мету оцінки як функцію управління, в рамках якої вона реалізується. Оцінки, які використовуються різними функціями управління або є їх результатом, мають спільну властивість у тому, що вони вартісно вимірюють різні аспекти господарської діяльності.

За часів інфляційних процесів зростає необхідність забезпечення достовірності оцінки, оскільки зміни вартості можуть не відобразитися вчасно в бухгалтерському обліку відповідно до ринкової динаміки. Інфляція впливає перш за все на зобов'язання, зокрема на їхній юридичний вимір, визначений сумою грошових знаків у певній рахунковій одиниці.

Бухгалтерська оцінка одночасно є основою для економічної оцінки. Остання враховує зовсім інші правила оцінки зобов'язань суб'єктів господарювання, які базуються на принципі тимчасової цінності грошових коштів. Розрахунок оціночної величини включає в себе або обчислення "сьогоднішньої" суми у "завтрашніх" грошах - процедура нарощування, або розрахунок "завтрашньої" суми у "сьогоднішніх" грошах - процедура дисконтування. Цей підхід, з усією його відносністю, дозволяє оцінити, наскільки знеціниться сума зобов'язання від моменту його виникнення до моменту погашення.

В МСБО 37 "Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи" зазначено, що найкраща оцінка витрат, необхідних для погашення існуючого зобов'язання, - це сума, яку підприємство обґрунтовано сплатило б для погашення зобов'язання або передало б його третій стороні на кінець звітного періоду. Часто не можна дорого або неможливо погасити зобов'язання або передати його на кінець звітного періоду, тому наближена оцінка суми, яку підприємство обґрунтовано сплатило б, надає найкращу оцінку витрат, потрібних для погашення зобов'язання на кінець звітного періоду.

Згідно з П(С)БО 11 "Зобов'язання", довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання [55].

Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення. Сума забезпечення визначається шляхом облікової оцінки ресурсів, необхідних для погашення відповідного зобов'язання, за вирахуванням очікуваного відшкодування, на дату балансу.

Згідно з принципом обліку "обачність", методи оцінки повинні запобігати завищенню оцінки активів і доходів, а також заниженню оцінки зобов'язань і витрат суб'єктів господарювання. Отже, оцінка зобов'язань повинна проводитися таким чином, щоб не занижувати їхню суму.

Для достовірного обліку зобов'язань, так само як і для інших об'єктів обліку, застосовується відповідна система нормативних документів. Українська система бухгалтерського обліку регулюється документами різних рівнів, включаючи законодавчий рівень, нормативний рівень (зокрема, П(С)БО), методичний рівень та робочі документи, які розробляються економічними службами підприємств.

1.3. Теоретичні основи обліку поточних зобов'язань

У бухгалтерському обліку зобов'язання реєструються лише у випадках, коли вони призводять до виникнення фінансових зобов'язань. Зазвичай такі зобов'язання виникають після одержання прав на використання матеріальних цінностей і послуг. Також варто враховувати, що невиконання угод може призвести до покарань, чий фінансові зобов'язання також потрібно відобразити у бухгалтерському обліку. Для того щоб забезпечити своєчасність розрахунків між підприємством і контрагентами, у договорі при його укладенні слід відобразити як відповідальність за порушення термінів оплати за отримані матеріальні цінності, так і можливість отримання знижок за дострокове погашення зобов'язань. Це сприятиме дисципліні у виконанні термінів повернення коштів кредиторами.

Крім того, підприємства-кредитори матимуть можливість обрати один з найбільш вигідних варіантів дій: тимчасове використання коштів контрагентів

у власній господарській діяльності або погашення кредиторської заборгованості з отриманням відповідних знижок.

Інформація про стан виконання договору надходить із таких первинних документів:

накладні відправника на відпуск товарно-матеріальних цінностей (накладні, товарно-транспортні накладні, інвойси тощо);

- журнал обліку вантажів, що надійшли (форма М-1);
- прибутковий ордер (М-4);
- акт про приймання матеріалів (М-7);
- акт про виявлені дефекти устаткування (М-17);
- платіжні та розрахункові документи;
- авансові звіти про використання виданої на господарські потреби готівки;
- інші документи, що підтверджують надходження матеріальних цінностей на підприємство та оплату за них.

Перелік основних первинних документів та реєстрів, що застосовуються при обліку зобов'язань наведений в додатку Б.

Для обліку поточних зобов'язань у сучасному плані рахунків передбачено клас 6 «Зобов'язання». У процесі фінансово-господарської діяльності підприємство часто використовує кредитні умови, тому протягом періоду від відвантаження товарів до отримання платежу засоби підприємства становлять собою зобов'язання перед постачальниками.

Облік зобов'язань установи, що виникають в процесі її звичайної діяльності, ведеться на субрахунках класу 6 «Поточні зобов'язання». Інформація про ці зобов'язання відображається на відповідних рахунках згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291, інформація про поточні зобов'язання підприємства відображається на рахунках класу 6 «Поточні зобов'язання» показано в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Рахунки Класу 6*

№ рахунка	Назва рахунка
60	«Короткострокові позики»
601	«Короткострокові кредити банків»;
602	«Відстрочені короткострокові кредити банків»;
603	«Інші короткострокові позики»;
604	«Прострочені позики»;
605	«Короткострокові позики з бюджету»
61	«Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»
611	«Поточна заборгованість за довгостроковими позиками»;
612	«Поточна заборгованість за довгостроковими векселями»;
613	«Поточна заборгованість за іншими довгостроковими зобов'язаннями».
62	«Короткострокові векселі видані»
621	«Короткострокові векселі видані в національній валюті»
63	«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
631	«Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядниками»;
632	«Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядниками»;
64	«Розрахунки за податками і платежами»
641	«Розрахунки за податками»
642	«Розрахунки за обов'язковими платежами»
643	«Податкові зобов'язання»
644	«Податковий кредит»
65	«Розрахунки за страхування»
651	«Розрахунки з пенсійного забезпечення»
652	«Розрахунки із соціального страхування»
653	«Розрахунки із страхування на випадок безробіття»
654	«Розрахунки з інших видів страхування».
68	«Розрахунки за іншими операціями»
680	«Розрахунки пов'язані з необоротними активами та групами втбуття, утримуваними для продажу»
681	«Розрахунки за авансами одержаними»
682	«Внутрішні розрахунки»
683	«Внутрішньогосподарські розрахунки»
684	«Розрахунки за нарахованими відсотками»
685	«Розрахунки з іншими кредиторами»

*сформовано на підставі [51]

Облік зобов'язань перед постачальниками та підрядниками

Облік зобов'язань перед постачальниками та підрядниками є необхідною складовою діяльності підприємства, оскільки він забезпечує неперервність постачання, безперебійність виробничих процесів та своєчасність відвантаження продукції (робіт, послуг). Господарські відносини оформляються у вигляді договорів, в яких одне підприємство виступає постачальником товарів або послуг, а інше - їхнім покупцем і сплатником.

Постачальники та підрядники це організації, що постачають сировину та інші матеріальні цінності, а також надають різноманітні послуги (наприклад, електроенергію, пару, воду) та виконують різні види ремонтних робіт.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками, як правило, здійснюються після відвантаження товарів або виконання робіт і послуг, або ж одночасно з ними. Суми заборгованостей зафіксовуються на рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", відповідно до документів, що підтверджують акцепт постачальника.

Вартість отриманих товарно-матеріальних цінностей, виконаних робіт і наданих послуг відображається на рахунках обліку цих цінностей або витрат, не включаючи суму ПДВ, зазначену в документах від постачальника. Згідно з кредитом субрахунка 631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками", обліковуються заборгованості, які стосуються вартості прийнятих на баланс товарно-матеріальних цінностей, а також виконаних робіт і наданих послуг, що відображаються на відповідних рахунках обліку цих цінностей.

Отже, на субрахунку 631 обліковуються заборгованості за:

- отримані активи (основні, оборотні, матеріальні і нематеріальні) від сторонніх суб'єктів, виконані роботи і надані послуги, включаючи розрахунки за споживання електроенергії, води, газу тощо, а також послуги з доставки або переробки запасів, на оплату яких видані розрахункові документи;
- невідфактуровані поставки, які включають отримані активи, виконані роботи і надані послуги, за які ще не надійшли розрахункові документи.

Невідфактуровані поставки визначаються в кінці місяця на основі фактичних отриманих матеріальних цінностей і пред'явлених до оплати розрахункових документів. Постачальника негайно повідомляють про ці поставки, відправивши лист і акт приймання матеріалів. Також проводяться розрахунки за надані послуги з перевезення, включаючи корекції тарифів за недобори або перебори, а також за всі види послуг зв'язку.

У бухгалтерському обліку відображаються операції з розрахунками з постачальниками та підрядниками, як показано в додатку В.

Заборгованість на рахунку 63 відображається в межах сум акцепту. У випадку виявлення нестач, невідповідності цін, визначених у договорі, або арифметичних помилок складається Акт приймання, в якому вказується вид транспорту постачальника або результат недовантаження неякісної сировини. Далі в бухгалтерії проводяться відповідні проведення, які відображені в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7 - Облік нестач, невідповідностей та помилок*

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Виявлені нестачі, невідповідності цін, обумовлених договором, і арифметичні помилки	374	63
2	Постачальник висилає суми нестачі на поточний рахунок підприємства	311	374
3	Постачальник надсилає замість неякісного товару новий	201,203, 26, 28	63

*складено на підставі джерела [33]

У випадку закінчення строків позовної давності кредиторська заборгованість повинна бути включена до доходів шляхом зменшення зобов'язань.

Таким чином, процес обліку на рахунку № 63 "Розрахунки з постачальниками і підрядниками" включає наступні кроки: спочатку здійснюються записи на основі первинних документів у відомості аналітичного обліку, де відкрито окремі аналітичні рахунки для кожного постачальника або підрядника з початковими сальдо. Якщо з одним постачальником проводяться більше однієї операції протягом звітного періоду, ці операції узагальнюються в Реєстрі розрахунків із постачальниками і підрядниками. Підсумкові суми з цього реєстру переносяться у відомість. На кінець місяця сальдо за кожним аналітичним рахунком обчислюється шляхом додавання дебетових і кредитових залишків. Сальдо на рахунку № 63 може бути розгорнутим, що означає одночасне існування дебетових і кредитових залишків.

Облік розрахунків з учасниками та іншими операціями

Учасники господарських товариств мають право не лише на участь у керівництві товариством, але й на отримання частки в його прибутку у формі дивідендів.

Дивіденди представляють собою виплату, яку юридична особа здійснює на користь власників корпоративних прав як частину прибутку, що розподіляється серед них.

Корпоративні права надають право на частку у статутному капіталі юридичної особи та участь в управлінні та прибутку цієї особи. Розмір і умови виплати дивідендів визначаються статутом товариства за рішенням загальних зборів. Дивіденди можуть виплачуватися як грошовими коштами, так і у вигляді акцій або інших цінних паперів, які емітує товариство.

У разі прийняття рішення щодо виплати дивідендів, емітент корпоративних прав проводить ці виплати власникам цих прав пропорційно їх частці у статутному фонді підприємства-емітента.

Для обліку заборгованості засновників перед товариством і зобов'язань товариства перед засновниками використовуються два окремі рахунки: рахунок 46 "Неоплачений капітал" і рахунок 67 "Розрахунки з учасниками". Це спрощує аналітичний облік операцій з учасниками (засновниками) товариства.

Рахунок 67 "Розрахунки з учасниками" призначений для зведення інформації про розрахунки з учасниками (засновниками) товариства, зокрема щодо розподілу прибутку (дивідендів тощо). При збільшенні заборгованості підприємства перед учасниками (засновниками) рахунок 67 кредитується, а при зменшенні (погашенні), включаючи реінвестування доходів, дебетується.

На субрахунку 671 "Розрахунки за нарахованими дивідендами" обліковується нарахування дивідендів, які призначені для власників акцій за рахунок прибутку або інших джерел, передбачених установчими документами. Інформація про ці нарахування включає найменування акціонера, прізвище, номер особистого рахунку, період виплати дивідендів, категорію акцій, нараховану суму податку на дивіденди, суму до виплати і відмітку про отримання.

На субрахунку 672 "Розрахунки за іншими виплатами" обліковуються інші виплати, нараховані учасникам (засновникам) за користування майном, зокрема земельним і майновим паєм, а також виплати, пов'язані з одержанням частини активів підприємства, що належить вибулому учаснику (засновнику).

Аналітичний облік ведеться за кожним учасником (засновником) та за видами виплат. Господарські операції, що характеризують взаємовідносини підприємства з учасниками, наведені в табл. 1.8.

Таблиця 1.8 - Облік розрахунків з учасниками*

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кор-ція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Виплачені дивіденди на акції (облігації) підприємства	671	30
2	Перераховано дивіденди іногороднім акціонерам	671	31
3	Зараховано борг підзвітної особи за рахунок дивідендів	671	372
4	Реінвестовано дивіденди на збільшення номінальної вартості акцій	671	401
5	За рахунок дивідендів збільшено пайовий внесок	671	402
6	Внесено до статутного капіталу отримані акціонером дивіденди	671	46
7	Видано дивіденди продукцією, роботою чи послугами	671	70
8	Видано дивіденди іншими оборотними активами	671	712
9	Зменшена номінальна вартість акцій за рішенням зборів	401	672
10	Зменшено паї учасників за рішенням зборів	41	672
11	Нараховано дивіденди акціонерам	44	671

*складено на підставі джерела [33]

На практиці часто виникає питання, яка частина прибутку має бути розподілена між акціонерами. Підприємство часто намагається мінімізувати виплати дивідендів або зовсім їх не виплачувати, віддаючи перевагу реінвестуванню в підвищення статутного капіталу. З іншого боку, акціонери вважають, що велика частина прибутку повинна бути витрачена на дивіденди.

Очевидно, що жодна зі сторін не є абсолютно правильною, оскільки кожна враховує лише власні корисливі інтереси. Для вирішення цієї проблеми варто застосовувати принцип справедливості. Частка прибутку, яка спрямовується на виплату дивідендів, повинна залежати від середньозваженого річного розміру відсотка за кредитними ресурсами. Внесені в акціонерний капітал кошти є кредитними ресурсами зі своєю вартістю, тому розмір їх відсотків є об'єктивним критерієм для визначення частки прибутку, яка використовується на дивіденди, незалежно від загального розміру прибутку.

Облік за кредитом рахунку 67 "Розрахунки з учасниками" ведеться в журналі 3 розділу II, аналітичний облік - в оборотній відомості, яка містить інформацію про прізвище учасника, його адресу, кількість та суму акцій, а також нарахування та видачу дивідендів. Видача оформлюється платіжною відомістю через касу підприємства або перерахуванням через банк для акціонерів, що не знаходяться в місті.

Розрахунки за іншими операціями відображаються на рахунку 68 "Розрахунки за іншими операціями", до якого відкрито шість субрахунків, зокрема за розрахунками за необоротними активами, авансами, внутрішніми розрахунками, внутрішньогосподарськими розрахунками, розрахунками за нарахованими процентами та з іншими кредиторами.

Синтетичний облік за кредитом рахунка 68 «Розрахунки за іншими операціями» ведеться в журналі 3 у першому розділі; аналітичний — у відомості 3.5, де наводяться такі дані: номер запису; номер документа; найменування кредитора; сальдо на початок місяця (дата виникнення заборгованості, дебет, кредит); в дебет рахунка 68 із кредиту рахунків (14, 19, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 41, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 55, 60 та ін.); з кредиту рахунка 68 у дебет рахунків (12, 14, 15, 20, 22, 23, 24, 28, 30, 31 та ін.); сальдо на кінець місяця (дебет, кредит). Методика ведення обліку передбачає спочатку складання відомості, а потім перенесення кредитових оборотів у журнал 3, далі - у Головну книгу.

З метою забезпечення правильного ведення розрахунків із кредиторами доцільно спеціалізувати на обліку таких операцій окремого бухгалтера, який виконував би контрольні функції щодо правильного відображення операцій, здійснюваних у матеріальному, загальному, розрахунковому та інших відділах бухгалтерії. Контроль за відображенням господарських операцій на рахунках та взаємоперевірка даних обліку підприємства з даними обліку кредиторів усуне багато помилок і забезпечить реальність балансу.

Облік розрахунків із заробітної плати

Для узагальнення інформації про розрахунки з персоналом щодо оплати праці та компенсацій за неотриману персоналом суму у встановлений термін,

використовується балансовий рахунок 66 "Розрахунки з оплати праці", який має три субрахунки.

На субрахунок 661 (кредит) відображаються нарахування працівникам, такі як основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога при тимчасовій непрацездатності, матеріальна допомога, індексація заробітної плати через інфляцію та інші нарахування. Дебет субрахунку 661 відображає виплату заробітної плати, премій, допомог та інші витрати, пов'язані з оплатою праці, у тому числі утримання податків, зборів та інших вирахувань.

Суми нарахованої, але не отриманої персоналом оплати праці відображаються на субрахунок 662 (кредит).

Аналітичний облік розрахунків з персоналом ведеться окремо для кожного працівника та видів виплат і утримань. Сума нарахованої заробітної плати за всіх працівників відповідає кредитному обороту синтетичного рахунку 66 за звітний період. Сума всіх утримань і виплаченої заробітної плати відповідає дебетному обороту рахунку 66.

Затрати підприємства, включаючи витрати на оплату праці, відображаються через рахунки класу 9 "Витрати діяльності", або через комбінацію рахунків класів 8 і 9. Малі неприбуткові підприємства можуть використовувати рахунки класу 8 "Витрати за елементами" без класу 9 для відображення затрат на оплату праці.

Нижче в таблиці 1.9 подано типові проведення з нарахування заробітної плати з використанням рахунків класу 9 „Витрати діяльності”

Сума нарахованої заробітної плати для працівників підприємства, які працюють за різними угодами (трудовими, договорами підряду, сумісництвом) і виконують різні види робіт, включає обов'язкові та добровільні утримання. Обов'язкові утримання включають оподаткування доходів фізичних осіб, внески до Пенсійного фонду, збори на соціальне страхування у разі тимчасової непрацездатності та безробіття, а також утримання за виконавчими листками і приписами нотаріусів на користь юридичних та фізичних осіб.

Таблиця 1.9 - Облік нарахування заробітної плати*

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нарахована заробітна плата:	23	661
	• працівникам основного виробництва		
	• працівникам допоміжних виробництв	23	661
	• працівникам, зайнятим обслуговуванням машин та обладнання	91	661
	• працівникам, зайнятим на загальновиробничих роботах цехів та інших підрозділів	91	661
	• адміністративно-управлінському персоналові	92	661
	• працівникам обслуговуючих виробництв і господарств	29	661
	• працівникам, зайнятим капітальним будівництвом	151	661
	• працівникам, зайнятим збутом готової продукції	93	661
	• працівникам, зайнятим вантажними роботами і придбанням товарно-матеріальних цінностей	20,28	661
	• працівникам, зайнятим виправленням браку	24	661
	• працівникам торговельних і посередницьких підприємств	93	661
2	Нараховані відпускні виплати за рахунок резерву на оплату відпусток	471	661
3	Нарахована матеріальна допомога згідно із заявами працівників	949	661
4	Нарахована допомога з тимчасової непрацездатності:	23,91, 92,93	661
	• за перші 5 днів тимчасової непрацездатності		
	• за рахунок коштів Фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	378	661

*складено на підставі джерела [33]

Заробітна плата, як і інші доходи фізичних осіб, підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб. Розрахунок податку на доходи фізичних осіб з доходів, нарахованих у вигляді заробітної плати, здійснюється за формулою:

$$Пдох = (Д - СоцП) \times СтПдох,$$

де:

Пдох — податок на доходи фізичних осіб;

Д — дохід, нарахований або виплачений у вигляді заробітної плати;

СоцП — податкова соціальна пільга, якщо працівник має на неї право;

СтПдох — ставка податку на доходи.

Ця формула використовується для обчислення податку на доходи фізичних осіб заробітної плати, яка нарахована працівнику підприємства згідно з умовами його трудової або цивільно-правової угоди.

Розмір ставки податку на доходи та розмір соціальної податкової пільги наведено у таблиці 1.10.

Таблиця 1.10 - Розмір ставки податку на доходи та розмір соціальної податкової пільги*

Показник	На 2004 рік	На 2005 рік	На 2006 рік	Починаючи з 2007 року	На 2015 рік	Починаючи з 2016 р.	Починаючи з 2017 р.
Ставка податку на доходи фізичних осіб (у відсотках до бази оподаткування)	13%			15%	15% 20%	18 %	18 %
Розмір податкової соціальної пільги (у відсотках до мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року)	30%	50%	50%	50%	50%	50%	
Розмір податкової соціальної пільги (у відсотках до прожиткового мінімуму на працездатну особу, встановленого на 1 січня відповідного року)							50%

*узагальнено на підставі джерела [52]

Працівник, який є платником податку на доходи фізичних осіб, може зменшити суму свого загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги. Ця пільга застосовується лише в тому випадку, коли дохід працівника не перевищує 1,4 прожиткового мінімуму для працездатного населення, встановленого на початок року і округленого до найближчих 10 гривень. Наприклад, у 2023 році ця сума становить 3760 гривень.

Податкова соціальна пільга застосовується лише до доходу, отриманого від одного роботодавця і лише за умови, що працівник подав відповідну заяву і документи, необхідні для її застосування. Якщо працівник має доходи від

кількох місць роботи, він може вибрати застосування соціальної пільги тільки для одного з них.

Також, він може відмовитися від соціальної пільги за основним місцем роботи і застосувати її за сумісництвом, подавши відповідні заяви та документи, які підтверджують відсутність цієї пільги на основному місці роботи.

У разі звільнення працівника до закінчення місяця він втрачає право на соціальну пільгу за цей місяць, якщо не відпрацював його повністю. Проте можливість отримати пільгу за весь місяць виникає при умові подання заяви та надання довідки про доходи за неповний місяць на попередньому місці роботи.

У випадку наявності у громадянина права на кілька пільг, він має право обрати одну з них.

Також, не підлягають оподаткуванню на доходи фізичних осіб:

- матеріальна допомога в межах прожиткового мінімуму (якщо загальна сума за рік не перевищує прожиткового мінімуму);

- відпускні у зв'язку з вагітністю і пологами, нараховані за листком непрацездатності;

- одноразова допомога при народженні дитини;

- допомога по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку.

При отриманні доходів у натуральній формі від підприємств, дохід працівника обчислюється за середньою відпускною ціною продукції, яку вони виробляють для сторонніх споживачів у поточному місяці. Якщо продукція не була реалізована у поточному місяці, вона оцінюється за середньою відпускною ціною попереднього місяця, але не нижче від собівартості. Доходи від продукції інших виробників обчислюються за ціною придбання.

З початку 3 серпня 2014 року доходи фізичних осіб, що нараховані або виплачені військовим збором (ВЗ), підлягають оподаткуванню. Відповідно до статті 168 Податкового кодексу України, нарахування, утримання та перерахування цього збору до бюджету здійснюються відповідно до встановлених правил. За нарахування (сплату) ВЗ відповідають податкові агенти, такі як

юридичні особи та самозайняті особи, які здійснюють нарахування (виплату) доходів, що підпадають під оподаткування ВЗ. Податковий агент здійснює утримання ВЗ з доходу та перераховує його до бюджету відповідно до вимог підпункту 168.1.1 та підпункту 1.4 пункту 161 розділу IV ПКУ. Ставка ВЗ становить 1,5% від суми об'єкта оподаткування, і вона застосовується однаково, незалежно від розміру нарахованого доходу платника.

На рахунках бухгалтерського обліку суми утримань із заробітної плати податку на доходи фізичних осіб і військового збору відображаються так як показано в табл. 1.11.

Таблиця 1.11 - Облік утримань із заробітної плати*

№	Зміст господарської операції	Кор-ція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Утримано податок на доходи фізичних осіб	661	641
2	Утримано військовий збір	661	642

*складено на підставі джерела [33]

Виконавчий лист - це документ, спрямований на примусове виконання рішення суду або іншого компетентного органу. Бухгалтерія підприємства здійснює стягнення заробітної плати, пенсії, стипендії та інших доходів на підставі рішень суду. Ці платежі використовуються для виплат аліментів, відшкодування збитку, компенсацій за каліцтво чи інші ушкодження здоров'ю тощо.

Утримання аліментів здійснюється з заробітку платника, після утримання податку на доходи. Платник аліментів оплачує відправлення грошових переказів одержувачу аліментів. В обліку таких виплат використовуються рахунки: Дт 661 Кт 685.

Утримання профспілкових внесків здійснюється лише для працівників, які є членами профспілки. Ці внески обчислюються від загальної суми нарахованої заробітної плати за місяць, за винятком допомоги за тимчасову непрацездатність. Розмір внесків встановлюється самою профспілкою. В обліку цих внесків використовуються рахунки: Дт 661 Кт 685.

Облік розрахунків з органами страхування

З 1 січня 2011 року набрав чинності Закон "Про збір і облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Цей закон, що був прийнятий парламентом у липні 2010 року і підписаний президентом 4 серпня того ж року, передбачає введення в Україні єдиної системи збору страхових внесків для фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Закон встановлює розмір єдиного внеску для різних категорій платників і пропорції його розподілу між різними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування з метою забезпечення страхових виплат та соціальних послуг, що передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Пенсійний фонд України відповідає за облік платників єдиного внеску, збирання та управління страховими коштами, а також контроль за їхньою своєчасною сплатою. Він також веде Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування. Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) сплачується на рахунки Пенсійного фонду України, після чого ці кошти розподіляються між соціально-страховими фондами.

Для підприємців на загальній системі оподаткування та спрощених систем до 1 січня 2016 року ставка єдиного внеску складала 34,7% від бази оподаткування, а з 1 січня 2016 року вона зменшилася до 22%. Максимальна база нарахування єдиного внеску визначається як 17 розмірів прожиткового мінімуму працездатних осіб, з 1 січня 2016 року ця величина становить 25 розмірів.

Мінімальний страховий внесок обчислюється як добуток мінімальної заробітної плати на розмір внеску, встановлений законодавством. Сплата єдиного соціального внеску повинна здійснюватися не пізніше 20 числа наступного місяця після звітного періоду, і роботодавці зобов'язані сплачувати єдиний внесок при кожній виплаті заробітної плати.

У бухгалтерському обліку на субрахунку 651 ("За Пенсійним забезпеченням") ведеться облік розрахунків щодо єдиного соціального внеску на страхування. На цьому субрахунку відображаються нарахування внесків за дебетом і їх перерахування та витрачання за кредитом.

При нарахуванні сум ЄСВ до Пенсійного фонду у бухгалтерському обліку застосовуються наступні записи: дебет субрахунку 23, 91, 92, 93, 94 і кредит субрахунку 651. При утриманні ЄСВ із заробітної плати робиться такий запис: дебет субрахунку 661 і кредит субрахунку 651.

Об'єктом для розрахунку страхових внесків є фактичні витрати на оплату праці найманих працівників, включаючи основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, що визначено відповідно до законодавства про оплату праці і підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб.

Облік розрахунків з бюджетом за податками

Податки та збори є обов'язковими внесками, які підприємства та окремі особи сплачують до державного або місцевого бюджетів. Обов'язкові платежі описуються як система встановлених законодавством внесків та відрахувань юридичних і фізичних осіб, які складають доходи державного бюджету. Податкове зобов'язання - це загальна сума податку, яку платник податку нараховує або одержує протягом звітного періоду. Податковий кредит - це сума, на яку платник податку має право зменшити своє податкове зобов'язання.

Прямі податки включають податок на доходи фізичних осіб, який утримується безпосередньо з їхніх доходів, таких як заробітна плата та додаткові надходження, що зменшують суму, що виплачується на руки. Податок на прибуток та податок на доходи фізичних осіб схожі за змістом, але відрізняються

у тому, що платниками першого є юридичні особи, а другого - фізичні особи, із ставкою 18% від суми доходу з урахуванням пільг.

Непрямий податок, як от податок на додану вартість, нараховується понад калькуляційну ціну реалізації і додається до неї для сплати кінцевим споживачем, не виробником.

Порядок нарахування та сплати загальнодержавних податків визначається відповідними законами України, а також рішеннями органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків і зборів.

Для правильного нарахування податків необхідно мати інформацію про об'єкт оподаткування, ставку обчислення та джерело сплати. Без цих даних неможливо визначити базу для обчислення, розмір податку та виконати бухгалтерську проводку.

Прямий податок має бути утриманий з того джерела, яке відповідає об'єкту оподаткування. Наприклад, податок на прибуток сплачується за рахунок прибутку, зменшуючи його залишок.

Для узагальнення інформації про розрахунки підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників та фінансові санкції, призначено балансовий пасивний рахунок 64 "Розрахунки за податками й платежами":

- на дебеті відображаються належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата та спирання.

- на кредиті відображаються нараховані платежі до бюджету.

На субрахунку 641 "Розрахунки за податками" ведеться облік податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства, таких як податок на прибуток, податок на додану вартість та інші податки.

Основними документами для розрахунку податків є фінансові документи, які включають розрахунки бухгалтерії та податкові накладні для ПДВ. Оплата податків та обов'язкових платежів здійснюється за допомогою платіжних доручень. Аналітичний облік розрахунків за податками та платежами ведеться за їх видами.

Згідно з чинним законодавством, податковий кредит виникає з моменту виникнення перших подій:

- списання коштів з банківського рахунку платника податку для оплати товарів, робіт або послуг, дата виписки відповідного рахунку (товарного чеку) при розрахунку за допомогою кредитних дебетових карток або комерційних чеків;

- отримання податкової накладної, що підтверджує факт придбання товарів, робіт або послуг платником податку.

Право на податковий кредит надається на підставі податкової накладної, а при ввезенні (імпорті) товарів - митної декларації, що підтверджує сплату ПДВ. Загальна сума податкового зобов'язання включає суми ПДВ, зазначені в податкових накладних за податковий період. Ці суми відображаються в Реєстрі податкових зобов'язань. Поточні зобов'язання відображаються у розділі пасиву балансу "Поточні зобов'язання". Детальніше розглянемо відображення поточних зобов'язань у таблиці 1.12.

Таблиця 1.12 - Відображення поточних зобов'язань у балансі [35]

Стаття балансу	Код рядка
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1600
Короткострокові кредити банків	
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610
Товари, роботи, послуги	1615
Розрахунки з бюджетом	1620
У тому числі податок на прибуток	1621
Розрахунки зі страхування	1625
Розрахунки з оплати праці	1630
Поточні забезпечення	1660
Доходи майбутніх періодів	1665
Інші поточні зобов'язання	1690
Усього за розділом III	1695

Дані таблиці 1.12 свідчать, що у балансі інформація про поточні зобов'язання розкривається зрозуміло та доступно для всіх користувачів. І зовнішні, і внутрішні користувачі інформації можуть детально розглянути можливі ризики та витрати у зв'язку з погашенням поточних зобов'язань.

1.4. Контроль поточних зобов'язань

Україна переживає нові зміни у ринкових умовах господарювання, які впливають на здійснення контрольної функції як з боку зовнішніх контролюючих органів, так і всередині підприємств різних організаційно-правових форм. Внутрішній контроль, який проводиться протягом усього часу реалізації управлінських рішень, виступає важливим елементом управління підприємством. Він дозволяє керівництву переконатися, що діяльність підприємства відповідає стратегії розвитку, маркетинговій політиці, інструкціям та законодавству.

Ефективність контролю господарської діяльності, зокрема, виконання зобов'язань підприємства та фактів їх зміни, залежить від раціональної організації та чіткої методики контролю. Наразі відсутня методика враховування фактів зміни зобов'язань за різних обставин, що підкреслює актуальність даної проблеми.

Методика внутрішнього контролю операцій щодо виконання зобов'язань та фактів їх зміни полягає у перевірці правильності оформлення та легітимності первинних документів обліку об'єкта та відображення цих операцій в системі облікових рахунків. Контроль процесу виконання контрагентом зобов'язань за договором є важливим, проте часто не здійснюється або проводиться неправильно.

Необхідний контроль для своєчасного виявлення виконання зобов'язань не лише дозволяє вчасно виявити можливі дефекти в виконанні, але й забезпечує їхнє виправлення та документування. Своєчасне виявлення невиконання допомагає адекватно оцінити ситуацію і, в разі продовження недобросовісної поведінки контрагента, зменшити можливі втрати для підприємства.

Спочатку суб'єкти внутрішнього контролю повинні підтвердити факт наявності та ретельно вивчити умови господарських договорів підприємства, таких як постачання, купівля-продаж, найм або оренда майна, транспорт, підрядні роботи та інші, щоб з'ясувати права та обов'язки сторін. Також потрібно ідентифікувати основних кредиторів та їхні розрахункові звіти для виявлення

недійсних угод або несвоєчасної сплати. Вибір постачальників через тендер може допомогти уникнути ризику обрання постачальника з невігідними умовами.

Далі, слід перевірити правильність документування отримання та поставки матеріальних цінностей, виконання робіт та послуг на відповідність законодавству та внутрішнім правилам. При цьому особлива увага приділяється первинним документам, таким як рахунки, транспортні накладні, рахунки-фактури та інші, для переконання у їхній повноті та відповідності договору. Контроль документації забезпечення виконання зобов'язань передбачає попередню перевірку системи обліку операцій, щоб забезпечити достовірність підготовки до основного контролю.

Для визначення реальної суми кредиторської заборгованості необхідно розглянути кілька аспектів. По-перше, встановити порядок оцінки її повноти, включаючи визначення строків та причин виникнення простроченої заборгованості, а також фактори, такі як несвоєчасне здійснення розрахунків, штучна заборгованість та повторне оприбуткування матеріалів та послуг. Додатково, важливо врахувати наявність кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності, і провести перевірку цієї заборгованості, наприклад, шляхом розсилання листів кредиторам для підтвердження залишку.

Після цього слід перевірити правильність розрахунків за невідфактурованими поставками, вексями виданими та іншими фінансовими аспектами, такими як відображення авансів та розрахунок курсових різниць. Важливо також врахувати фактичні зміни зобов'язань, наприклад, знижки, договори з валютним застереженням або цесії, а також укладення резервів сумнівних боргів.

Окрім цього, важливо врахувати зміни у зобов'язаннях, такі як створення резерву сумнівних боргів, зміни зобов'язань засновників в засновницькому договорі та інші фактори, що можуть вплинути на балансову вартість дебіторської заборгованості. Такий аналіз допоможе з'ясувати реальний стан кредиторської заборгованості та правильно відобразити її в обліку.

Після цього проводиться перевірка вчасності та обґрунтованості списання та розрахунків, включаючи грошові (безготівкові, готівкові) та негрошові (зарахування взаємних вимог, видача векселів, бартер, уступка права вимоги тощо) форми. При завершенні зобов'язань шляхом зарахування взаємних вимог контролер визначає, чи було це зроблено односторонньо чи двосторонньо, перевіряє акт звірки розрахунків, коректність документів, своєчасність реєстрації заборгованості в обліку. При видачі векселів аудитор перевіряє їх форму та правильність документації. Якщо підприємство видає власні векселі, аудитор аналізує їх за постачальниками та підрядниками та строками оплати. При укладанні договорів міни (бартеру) контролер аналізує умови, оцінку матеріальних цінностей та їх облік. Після визначення суми заборгованості аудитор перевіряє правильність облікового відображення та відповідність облікових даних звітності.

На останньому етапі процесу перевірки необхідно провести інвентаризацію операцій з виконання зобов'язань підприємства. Це означає, що потрібно перевірити за обліковими документами залишки заборгованості, перевірити обґрунтованість сум, що відображаються на цих рахунках, встановити терміни зобов'язань перед кредиторами, переконатися у їх реальності та ідентифікувати осіб, відповідальних за затримки у погашенні зобов'язань. Особливу увагу слід звернути на повноту та коректність обліку товарно-матеріальних цінностей, випадки переплат і недоплат, а також на помилкові записи щодо неприданого майна або отриманого від інших підприємств.

На цьому етапі також важливо виявити типові помилки в обліку операцій, що стосуються забезпечення виконання зобов'язань підприємства, такі як неправильне визнання зобов'язань, порушення класифікаційних вимог згідно з П(С)БО 11, а також недотримання вимог щодо віднесення довгострокових зобов'язань до складу поточних, якщо до їх погашення залишається менше 12 місяців. Розуміння цих аспектів сприятиме комплексному аналізу обраного об'єкта та покращить ефективність та надійність контрольного процесу.

Виходячи з теоретичних основ процесу аудиту та досліджених підходів до послідовності проведення за операціями щодо забезпечення виконання та зміни зобов'язань та договірних відносин, ідентифіковано її основні етапи (рис. 1.3).

Рис. 1.3 - Методика внутрішньогосподарського контролю операцій із забезпечення виконання та зміни зобов'язань підприємства

Таким чином, використання сформованої методики проведення внутрішнього контролю операцій із забезпечення виконання зобов'язань та фактів їх зміни із дотриманням вищого рівня платоспроможності суб'єкта господарювання через визначення об'єктів, суб'єктів, завдань та ефективних прийомів контролю, забезпечить шляхом нагляду, спостереження та перевірок контроль доцільності укладання господарських договорів відповідно до обраної стратегії розвитку підприємства.

2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»

2.1. Загальна техніко-економічна характеристика ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛК ЛОГІСТІКС» (далі – Товариство), зареєстроване відповідно до Законів України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 року № 2275-VIII, «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 року № 959-XII. Товариство є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в банках, печатки та штампи зі своїм найменуванням. У своїй діяльності Товариство керується чинним законодавством, іншими внутрішніми нормативними документами, рішеннями. Станом на 31.12.2023 року відокремлених підрозділів у Товариства не має. Загальна інформація про ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Загальна інформація про підприємство

Повне найменування підприємства	Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛК ЛОГІСТІКС»
Код за ЄДРПОУ	44333444
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Дата державної реєстрації	Дата запису: 19.07.2021 р.
Місце знаходження підприємства	Україна, 67654, Одеська обл., Одеський р-н, с. Маяки, вул. Богачова, 86
Телефони	+380487972615
Керівник	Антощук Олександр Миколайович
Середня кількість працівників	1
Зареєстрований капітал, грн.	200 000

Основний вид діяльності - 77.12 Надання в оренду вантажних автомобілів

Інші види діяльності:

33.11 Ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів

33.12 Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення

- 33.17 Ремонт і технічне обслуговування інших транспортних засобів
- 33.19 Ремонт і технічне обслуговування інших машин і устаткування
- 49.39 Інший пасажирський наземний транспорт, н.в.і.у.
- 49.41 Вантажний автомобільний транспорт
- 49.42 Надання послуг перевезення речей (переїзду)
- 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна
  - 77.11 Надання в оренду автомобілів і легкових автотransпортних засобів
  - 77.31 Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування
  - 77.39 Надання в оренду інших машин, устаткування та товарів, н.в.і.у.
- 43.21 Електромонтажні роботи
- 43.99 Інші спеціалізовані будівельні роботи, н.в.і.у.
- 45.31 Оптова торгівля деталями та приладдям для автотransпортних засобів
- 46.13 Діяльність посередників у торгівлі деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічними виробами
- 46.14 Діяльність посередників у торгівлі машинами, промисловим устаткуванням, суднами та літаками
- 46.62 Оптова торгівля верстатами
- 46.63 Оптова торгівля машинами й устаткуванням для добувної промисловості та будівництва
- 46.69 Оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням
- 46.72 Оптова торгівля металами та металевими рудами
- 46.74 Оптова торгівля залізними виробами, водопровідним і опалювальним устаткуванням і приладдям до нього

46.90 Неспеціалізована оптова торгівля

77.32 Надання в оренду будівельних машин і устаткування

Компанія ТОВ «ЛК ЛОГІСТИКС» має великий автопарк спецтехніки і надає послуги з її оренди. У сьогоднішніх реаліях спецтехніка широко застосовується у багатьох сферах - у будівництві, сільській місцевості, у дорожніх роботах, у підведенні всіляких комунікацій, але далеко не всі організації, які займають будівельними та дорожніми роботами, прагнуть її придбати. На це є низка причин і головна - фінансова сторона. Саме придбання спецтехніки коштує десятки тисяч доларів, плюс технічне та сервісне обслуговування, місця для збереження такого обладнання, утримання кваліфікованих фахівців. Тому найбільш обґрунтований вибір з економічного погляду скористатися послугами оренди спецтехніки. Сам формат послуги взаємовигідний обом сторонам. Одна сторона може скористатися спецтехнікою на певний термін, а друга сторона заповібає збиткам від простою готової до експлуатації спецтехніки. Завдяки нашій компанії спецтехніка в оренду стає доступною та дозволяє заощадити великі фінансові інвестиції.

Фірма детально знайомить замовників з умовами оренди та доступними пропозиціями щодо доставлення спецтехніки у потрібну локацію Одеси та Одеської області. Насамперед це бульдозери, катки, самоскиди, навантажувачі, автокрани, автогрейдери та багато іншого. Такий асортимент дозволяє компанії надавати послуги з оренди спецтехніки дуже якісно, задовольняючи як потреби юридичних організацій, так і фізичних осіб.

Пріоритетом у роботі компанії є надання послуг оренди спецтехніки у відмінному технічному стані вчасно та за розумні гроші. Ще однією перевагою компанії є гнучка цінова політика, оскільки ціни орієнтовані на довгострокову співпрацю. В ТОВ «ЛК ЛОГІСТИКС» замовлення оренди можна оформити без проблем.

Основні показники, які характеризують фінансово-економічну діяльність підприємства, наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» за 2022-2023 р.р.

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	173,3	5970,7	5797,4	33,4 р.
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	330,5	5655,2	5324,7	16,1 р.
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	14,6	198	183,4	12,56 р.
4. Витрати на збут, тис. грн.	-	-	-	-
5. Валовий прибуток, тис. грн.	-157,2	315,5	472,7	3 р.
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	345,1	5853,2	5508,1	16 р.
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	0,50	1,02	0,52	1 р.
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	-171,8	117,5	289,3	1,7 р.
в тому числі:	-171,8	117,5	289,3	1,7 р.
- від основної операційної діяльності	-	-	-	-
- від іншої операційної діяльності	-	-	-	-
- від фінансової діяльності	-	-	-	-
- від іншої діяльності	-	-	-	-
9. Податок на прибуток, тис. грн.	0	16	16	x
10. Чистий прибуток, тис. грн.	172,9	105	-67,9	-39,27
11. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	1036,9	3046,7	2009,8	1,9 р.
12. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,17	1,96	1,79	X
13. Тривалість одного обороту оборотних коштів, днів	2,88	8,46	5,58	X
14. Коефіцієнт автономії	0,167	0,021	-0,15	X
15. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	6,987	48,464	41,48	X
16. Наявність власних оборотних коштів	-345,4	-1427,2	-1081,8	X
17. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,985	-10,936	-9,95	X
18. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами	-0,246	-0,304	-0,06	X
19. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,51	1,38	-0,13	X
20. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	0,46	1,24	0,78	X
21. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,048	0,05	X
22. Рентабельність виробництва, %	11,97	2,01	-9,96	X
23. Рентабельність всього вкладеного капіталу, %	0,082	0,0117	-0,071	X
24. Рентабельність власного капіталу, %	0,0065	0,0026	-0,004	X
25. Рентабельність основного капіталу, %	0,2484	0,0469	-0,202	X
26. Рентабельність оборотного капіталу, %	0,1232	0,0156	-0,108	X
27. Рентабельність власного оборотного капіталу, %	0,7623	-0,0554	-0,818	X

З табл. 2.1 можна зробити такі висновки: в звітному році порівняно з попереднім збільшився чистий дохід від реалізації продукції на 5797,4 тис. грн. або в 33 рази, що свідчить про збільшення обсягів реалізації на підприємстві.

Повна собівартість реалізованої продукції в звітному році порівняно з попереднім збільшилась на 5508,1 тис. грн. або в 16 раз. Це відбулось за рахунок збільшення собівартості реалізації продукції на 5324,7 тис. грн. або в 16 р. витрати на збут відсутні протягом двох років, адміністративні витрати зросли на 183,4 тис.грн або майже в 13 раз. Проте за рахунок цього відбулося збільшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 0,52 коп.

Фінансовий результат до оподаткування в звітному році збільшився на 289,3 тис. грн. На це вплинуло збільшення фінансового результату від основної операційної діяльності на 289,3 тис. грн. Сума чистого прибутку підприємства в звітному році зменшилась на 67,9 тис. грн. або на 39,27 %. На це вплинуло збільшення податку на прибуток на 16 тис. грн.. Дана ситуація позитивно характеризує діяльність підприємства.

Погіршилась ефективність використання оборотних коштів підприємством, про що свідчить збільшення тривалості одного обороту на 5,58 днів, а також збільшення коефіцієнту оборотності в звітному році порівняно з попереднім на 1,79.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості показав, що:

- зменшення значення коефіцієнта автономії на 0,15 в звітному році свідчить про погіршення стійкості та стабільності підприємства;

- збільшення коефіцієнта співвідношення залучених та власних коштів на 41,48 свідчить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування;

- коефіцієнт маневреності власного капіталу має від'ємне значення протягом двох років , що свідчить про зменшення власного оборотного капіталу, що негативно характеризує діяльність підприємства;

- коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами має від'ємне значення протягом двох років , що свідчить про зменшення власного оборотного капіталу, що негативно характеризує діяльність підприємства;

Аналіз коефіцієнтів ліквідності свідчить про:

- зменшення коефіцієнта поточної ліквідності на 0,13 свідчить про те, що хоча значення коефіцієнта є нижчим від нормативного, платоспроможність підприємства дещо погіршилась на кінець звітного року;

- значення коефіцієнта швидкої ліквідності є важчим від нормативного, проте збільшення його 0,78 свідчить про покращення швидкої платоспроможності підприємства;

- коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом останніх двох років є в меншим нормативного значення, що свідчить про не стабільну ситуацію на підприємстві із платоспроможністю.

Рентабельність на підприємстві за майже за всіма показниками є негативною, що свідчить про погіршення фінансової ситуації на підприємстві, погіршення ефективності використання власних коштів, що звичайно впливає на зменшення прибутковості діяльності підприємства.

В цілому, можна сказати, що на підприємстві склалася доволі складна фінансова ситуація, хоча впродовж досліджуваного періоду має місце підвищення деяких фінансових показників діяльності підприємства, тому можна запропонувати такі заходи :

- підвищити ефективність використання власних коштів;
- детально проаналізувати всі витрати з метою їх зменшення.

2.2. Економічний аналіз діяльності підприємства

Основними джерелами інформації для аналізу фінансового стану підприємства є:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз динаміки валюти балансу передбачає встановлення зміни валюти балансу на кінець року з валютою балансу на початок року (табл. 2.2). Коли валюта балансу збільшується – це оцінюється позитивно, зменшується – негативно. Збільшення валюти балансу свідчить про зростання виробничих можливос-

тей (але при цьому слід враховувати інфляцію), а зменшення валюти балансу означає спад у господарській діяльності. Після виконання розрахунків треба зробити відповідні висновки.

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки валюти балансу

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис.грн.:	706,2	2099	2 р.
- попереднього року			
- звітнього року	2099	6248,1	2 р.

За даними табл. 2.2 можна зробити висновок, що валюта балансу на кінець попереднього року збільшилась в 2 р., до того ж на кінець звітнього року відбулося збільшення також в 2 р. що позитивно характеризує динаміку діяльності підприємства та свідчить про розширення підприємством господарської діяльності.

Для більш глибокого виявлення якості динаміки валюти балансу необхідно провести поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу

Показники	2022 рік	2023 рік	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	173,3	5 971	33,34 р.
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	172,9	89	-48,53
3. Валюта балансу, тис.грн.:	706,2	2099	2 р.
- на початок року			
- на кінець року	2099	6248,1	2 р.
4. Середнє річне значення валюти балансу*, тис.грн.	1402,6	4173,55	2 р.

З табл. 2.3 видно, що середнє річне значення валюти балансу в звітному році порівняно з попереднім збільшилось в 2 р. Це супроводжувалось збільшенням значення чистого доходу від реалізації продукції в звітному році порівняно з попереднім та зменшенням фінансового результату до оподаткування на в 33,34 р. і 48,53 % р. відповідно. Отже, можна зробити висновок, що підприємство доволі ефективно вкладає грошові кошти в формування своїх активів.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюють за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства

Показники	Код рядка	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
				абс.	%
Всьогоактивів, тис.грн.	1300	2099	6248,1	4149,1	2 р.
1. Не оборотніактиви, тис.грн.	1095	696	1557,7	861,7	1,2 р.
– в % доактивів		33,16	24,93	-8,23	х
2. Оборотніактиви, тис.грн.	1195	1403	4690,4	3287,4	2,3 р.
– в % доактивів		66,84	75,07	8,23	х
2.1. Запаси, тис.грн.	1100, 1110	972,4	453,3	-519,1	-53,38
– в % доактивів		46,33	7,26	-39,07	х
2.2. Кошти в розрахунках, тис.грн.	1120÷ 1155	345,6	3856,3	3510,7	1 р.
– в % доактивів		16,46	61,72	45,25	х
2.3. Грошовікошти та їхеквіваленти, тис.грн.	1160, 1165	1	164,5	163,5	163 р.
– в % доактивів		0,05	2,63	2,59	х
2.4. Іншіоборотніактиви, тис.грн.	1170, 1190	х	х	х	х
– в % доактивів		х	х	х	х
– 3. Витратимаїбутніхперіодів, тис.грн.	1170	х	х	х	х
– в % доактивів		х	х	х	х
4. Необоротніактивиутримувані для продажу, та групивибуття, тис.грн.	1200	х	х	х	х
– в % доактивів		х	х	х	х

З даних табл. 2.4 можна зробити наступні висновки: активи в звітному році порівняно з попереднім збільшились на 4149,1 тис. грн. або в 2р. на це вплинуло збільшення коштів в розрахунках на 3510,1 тис. грн. або в 10 раз, та збільшення оборотних активів – на 3287,4 тис. грн. або в 2,3 р. В попередньому році найбільшу питому вагу в структурі активів склали оборотні активи 66,84 %, питома вага необоротних активів складала 33,16 %. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі активів підприємства – збільшилась пито-

ма вага оборотних активів на 8,23 процентних пункти, відповідно зменшилась питома вага необоротних активів на цю ж саму величину.

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	1195	1403	4690,4	100	100	3287,4	x	2,3р.	100
– запаси	1100	972,4	453,3	69,31	9,66	-519,1	-59,64	-53,38	-15,8
– дебіторська заборгованість	1120÷1155	345,6	3856,3	24,63	82,22	3510,7	57,58	10 р.	106,8
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	1	164,5	0,07	3,51	163,5	3,44	163 р.	5,0
– інші оборотні активи	1170, 1190	-	-	-	-	-	-	-	-

З табл. 2.5 видно, що оборотні активи на кінець звітного року збільшились на 3287,4 тис. грн. або в 2,3 р. На це вплинуло збільшення дебіторської заборгованості на 3510,7 тис. грн. або в 10 р. , що не дуже позитивно характеризує діяльність підприємства. Відбулось зменшення запасів на 519,1 тис. грн. або 59,6 %, збільшення грошових коштів в 163 р. В структурі оборотних активів найбільшу питому вагу на початок звітного року займали запаси (69,31 %) дебіторська заборгованість (24,63 %) та грошові кошти 0,07 % . На кінець звітного року в структурі оборотних активів відбулися негативні зміни: збільшилась питома вага дебіторської заборгованості до 82,22%, знизилась питома вага запасів до 9,66 %, збільшилася питома вага грошових коштів до 3,51 %.

Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства за сферами розміщення його окремих елементів здійснюється за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1125÷ 1155	345,6	3 856	100	100	3510,7	x	10 р.	100
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	345,6	3856,3	100,00	100,00	3510,7	0,00	10 р.	100,00

З табл. 2.6 видно, що дебіторська заборгованість на кінець звітного року збільшилась на 3510,7 тис. грн. або в 10 р. що є негативним показником для підприємства.

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.7.

З табл. 2.7 видно, що збільшення валюти балансу на кінець року на 4149,1 тис. грн. сталося за рахунок збільшення поточних зобов'язань підприємства на 2476,7 тис. грн. або в 2,6 р., та довгострокових зобов'язань на 1452,3 тис.грн., що позитивно характеризує діяльність підприємства.

У складі пасиву (джерел формування капіталу) на початок попереднього року найбільшу і досить високу питому вагу займають довгострокові зобов'язання (72,39 % на початок року та 47,56 % на кінець року). Зменшення питомої ваги власного капіталу на 14,61 % слід охарактеризувати як негативне явище, тому що воно сталося за рахунок зменшення питомої ваги власних обо-

ротних коштів на 1081,8 тис. грн. або 6,39 %, що свідчить про збільшення залежності підприємства від позикових коштів.

Таблиця 2.7 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства

Показники	Код рядка	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	2099	6 248	4149,1	1,9 р.
1. Власний капітал, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495	350,6	130,5	-220,1	-62,78
		16,70	2,09	-14,61	х
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495 – 1095	-345,4	-1427,2	-1081,8	3,1 р.
		-16,46	-22,84	-6,39	х
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1595	1519,5	2971,8	1452,3	95,58
		72,39	47,56	-24,83	х
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1500÷1515	-	-	-	-
		-	-	-	-
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1520, 1525	-	-	-	-
		-	-	-	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1695	930,1	3 406,8	2476,7	2,6 р.
		44,31	54,53	10,21	х
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600, 1610	-	-	-	х
		-	-	-	х
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн. – в % до усіх джерел	1600	-	-	-	х
		-	-	-	х
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн. – в % до усіх джерел	1605, 1615÷1645	922,1	2956,1	2034	2,2 р.
		43,93	47,31	3,38	х
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1660	-	-	-	-
		-	-	-	х
3.4. Інші поточні зобов'язання – в % до усіх джерел	1665,1690	-	-	-	-
		-	-	-	х
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис. грн. – в % до усіх джерел	1700	-	-	-	-
		-	-	-	х

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645,1690	930,1	3406,8	100	100	2476,7	x	2,6 р.	100
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1605, 1615	920	2940,1	98,91	86,30	2020,1	-12,61	2,2р.	81,56
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками**:	1610, 1620÷1645	2,1	16	0,23	0,47	13,9	0,24	6,6 р.	0,56
– за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-	-	-	-
– з бюджетом,	1620	0,9	16	0,10	0,47	15,1	0,37	16,7 р.	0,61
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	-	-	-	-	-	-	-	-
– зі страхування	1625	1,2	0	0,13	0,00	-1,2	-0,13	0,00	-0,05
– з оплати праці	1630	-	-	-	-	-	-	-	-
– за одержаними авансами	1635	-	-	-	-	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	1640	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1645	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	8	450,7	0,86	13,23	442,7	12,37	55,3 р.	17,87

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	3856,3	2940,1	916,2	-
2. За розрахунками*:	-	-	-	-
– з бюджетом,	-	16		16
– у т. ч. з податку на прибуток	-	-	-	-
– за виданими авансами	-	-	-	
– зі страхування	-	-	-	-
– з оплати праці	-	-	-	-
– за одержаними (отриманими) авансами	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-
3. Інші види заборгованості	-	450,7	-	450,7
Всього	3856,3	3406,8	449,5	x

З табл. 2.9 видно, що на кінець звітнього року сталося перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на 449,5 тис. грн., за рахунок заборгованості за товари, роботи, послуги – на 916,2 тис. грн.

3. СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»

3.1. Характеристика організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Нормативною базою, що регулює організацію та методологію бухгалтерського обліку на ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС», є: національні стандарти бухгалтерського обліку, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, типові положення КМУ та інші (інструкції, рекомендації). Здійснення діяльності підприємства неможливе без правильної та всеосяжної організації обліку. Отже на підприємстві ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» існують такі 5 видів обліку: бухгалтерський; статистичний; оперативний; податковий; фінансовий.

Завдяки цьому господарський облік забезпечує всі ланки управління необхідною інформацією, яка використовується в масштабі держави для планування, розробки нормативів, стимулювання, аналізу та контролю. Кожному виду господарського обліку належить відповідне місце і роль у єдиній системі обліку та статистики. Бухгалтерський облік на ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» регламентується законом України про «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та П(С)БО. Статистичний, податковий та фінансовий облік здійснюється у бухгалтерії ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС».

Фінансовий облік на ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» висвітлює результати господарської діяльності звітного періоду (прибуток або збиток) і повинен вестися всіма підприємствами, незалежно від видів їх діяльності та форм власності. За цими даними складається фінансова звітність та подається до сфери управління яких належать підприємства, трудовим колективам на їх вимогу, власникам відповідно до установчих документів, а також згідно із законодавством - іншим органам та користувачам, зокрема органам державної статистики.

Ведення бухгалтерського обліку на ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» відбувається згідно наказу Про обліку політику від 1 січня 2023 р. Так, у даному наказі сформовано наступне:

1. При відображенні в бухгалтерському обліку господарських операцій і

подій на ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” застосовуються норми відповідних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

2. За відсутності необхідних норм у вітчизняних П(с)БО на ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” застосовують аналогічні норми системи національних стандартів фінансової звітності

3. ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” застосовується план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій і організацій. З метою забезпечення необхідної деталізації обліково-економічної інформації з дозволу головного бухгалтера вводиться додаткова система субрахунків.

4. Облік витрат підприємства на ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” ведеться на рахунках класу 9 «Витрати діяльності» не використовують рахунки класу 8 «Витрати за елементами».

5. Бухгалтерський облік ведеться з використанням комп’ютерної програми «BAS».

6. Перед складанням річної фінансової звітності на ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” проводиться інвентаризація активів та зобов’язань підприємства станом на 1 грудня поточного року.

7. На ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС”, для визнання основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів, встановлення строку корисного використання об’єктів використовується строк відповідно до Податкового кодексу.

8. Матеріальні активи, термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, а вартість менше 20000 грн., вважається іншими малоцінними необоротними матеріальними активами.

9. При нарахуванні амортизації основних засобів застосовується прямо-лінійний метод нарахування амортизації та ліквідаційну вартість, яка дорівнює 0.

10. Одиницею бухгалтерського обліку запасів вважається кожне їх найменування.

11. Облік транспортно-заготівельних витрат ведеться за групами, якщо не можливо провести ідентифікацію та по партіям товару.

12. В виробництві використовується метод обліку витрат на виробництво та калькулювання фактичної виробленої собівартості продукції із застосуванням елементів нормативного методу.

Головною задачею бухгалтерського обліку на ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” являється як одержання точної та достовірної інформації про господарчі процеси в результатах діяльності підприємства, так і для використання кредиторами, податковими, фінансовими та банківськими органами та іншими зацікавленими юридичними та фізичними особами.

На ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” бухгалтерський облік автоматизовано. Використання автоматизованого обліку дає можливість повністю звільнитися від помилок (перенесення даних одного облікового регістра в інший), оскільки при автоматизованому обліку ведеться лише один обліковий регістр, всі інші формуються автоматично і ризик помилки при переносі даних між регістрами відсутнє.

Загальна схема комп’ютерної форми обліку з використанням персональних електронних обчислювальних машин (ПЕОМ) приведена на рис. 3.1.

Рис. 3.1 – Схема автоматизованої форми бухгалтерського обліку на ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС”

3.2. Організація обліку поточних зобов'язань на підприємстві

Організація обліку заборгованості на підприємстві здійснюється відповідно до чинних нормативних та законодавчих актів. Облік розрахунків з кредиторами регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 „Зобов'язання”.

Аналітичний облік розрахунків з постачальниками здійснюється за кожною юридичною або фізичною особою постачальником, в розрізі договорі та рахунків. Розрахунки з постачальниками та підрядниками, в залежності від того, проводилась попередня оплата чи оплата після отримання товарів (робіт, послуг) відображаються за кредитом рахунків грошових коштів та дебетом субрахунку 371 „Розрахунки за виданими авансами” (авансова оплата) чи 631 „Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками” (якщо оплата здійснюється після отримання продукції, робіт, послуг).

За кредитом субрахунку 631 „Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками” обліковують суми заборгованостей, що дорівнюють вартості товарно-матеріальних цінностей, які приймають на баланс, а також робіт, послуг у кореспонденції з рахунками обліку цих цінностей, а за дебетом сплата та зарахування заборгованості перед постачальником.

Послідовність синтетичного і аналітичного обліку на цьому рахунку така: на основі первинних документів проводять записи у відомість аналітичного обліку, в якій відкрито аналітичні рахунки в розрізі окремих постачальників та підрядників, вказано суми початкового сальдо за кожним із них. Якщо протягом звітного періоду (місяця) з одним із постачальників відбулася більше ніж одна операція одержання цінностей чи оплати, то виникає необхідність ці операції узагальнити в окремому документі – Реєстрі розрахунків із постачальниками і підрядниками, підсумкові суми з яких у розрізі кореспондуючих рахунків переносять у відомість. Після такого рознесення у відомості виводиться сальдо на кінець місяця за всіма аналітичними рахунками, після чого підбивається сальдо загалом за рахунком у результаті додавання окремо дебетових і кредитових залишків. Таким чином, са-

льдо на рахунку 63 „Розрахунки з постачальниками і підрядниками” може бути розгорнутим, тобто дебетовим і кредитовим одночасно.

В таблиці 3.2 покажемо порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку розрахунків з вітчизняними та іноземними постачальниками та підрядниками на підприємстві.

Таблиця 3.2 – Кореспонденція рахунків по обліку розрахунків з вітчизняними постачальниками у ТОВ “ЛК ЛОГІСТІКС” за 2023 р.

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
	Сальдо на 01.01.2023 по К-ту			920035,14
1	Виплачено готівкою з каси постачальнику за ТМЦ	631	301	2256,00
2	Перераховано грошові кошти постачальникам ТМЦ із поточного рахунку		311	5085880,65
3	Проведені розрахунки з постачальниками через підзвітних осіб		372	918,22
	Всього по дебету			5089054,87
1	Отримано основні засоби	1521	631	949359,37
2	Відображена сума витрат на виготовлення і модернізацію основних засобів	1522		55568,27
3	Оприбутковані малоцінні необоротні матеріальні активи	1531		193177,08
4	Оприбутковано на склад сировину і матеріали	201		273788,00
5	Оприбутковано ПММ	203		714262,52
6	Оприбуткована запасні частини	207		544023,58
7	Оприбутковано автошини в експлуатації	207Ш		180373,34
8	Оприбутковано МШП на склад	221		26099,01
9	Відображено виробничі витрати	231		63000,00
10	Оприбутковано на склад товар	281		2856123,33
11	Відображена сума податкового кредиту	6441		495613,87
12	Відображено сума по непідтвердженому податковому кредиту	6442		643075,72
13	Отримано витрати загальнопромислового призначення	91		90790,41
14	Отримано інші витрати адміністративного призначення	92		16228,50
	Всього по кредиту			7101482,95
	Сальдо на 01.01.2024 по К-ту			2932463,22

Розрахунки за податками і платежами ведеться на підприємстві на рахунку 64 до якого відкриті 3 субрахунки першого порядку і 5 субрахунків другого порядку а саме:

641 «Розрахунки за податками і платежами» має такі субрахунки:

- 6411 «Податок на доходи фізичних осіб»
- 6412 «Розрахунки по податку на додану вартість»
- 6412Ш «Розрахунки по податку на додану вартість (штрафи)»
- 6417 «Розрахунки по податку на прибуток»
- 643 «Податкове зобов'язання»
- 6431 «Податкове зобов'язання»
- 6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені»
- 644 «Податковий кредит» має такі субрахунки:
- 6441 «Податковий кредит»
- 6442 «Податковий кредит непідтверджений»

По дебету рахунків відображається сума перерахованих податків до бюджету та інші операції зі зменшення заборгованості по нарахованим податкам. По кредиту субрахунків до рахунку 641 відображається нарахування заборгованості підприємства по податкам, зборам та платежам. Сальдо на цих рахунках може бути як по дебету так і по кредиту. Заборгованість по дебету – це дебіторська (нам винні), а по кредиту – кредиторська (ми винні). Покажемо в таблиці 3.3 порядок розрахунків з бюджетом по податкам та платежам

Таблиця 3.3 - Порядок розрахунків з бюджетом по податкам та платежам в 2023 році.

Зміст господарської операції	Кор-ючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
<i>Облік на рахунку 6411 «Розрахунки за податком на доходи фізичних осіб»</i>			
Сальдо на 01.01.2023 по К-ту			847,83
Перераховано кошти з поточного рахунку в бюджет	6411	311	34509,53
Утримано податок із заробітної плати працівників	661	6411	33512,75
Сальдо на 01.01.2024 по Д-ту			148,95
<i>Облік на рахунку 6412 «Розрахунки по податку на додану вартість»</i>			
Сальдо на 01.01.2023 по К-ту			239200,98
Перераховано з поточного рахунку ПДВ		311	10000,00
Відображено право на податковий кредит	6411	6442	1126044,51
Всього по дебету			1136044,56
Нараховано ПДВ від реалізації	6432	6412	1275900,36
Сальдо на 01.01.2024 по Д-ту			99345,16

Продовження табл. 3.3

Зміст господарської операції	Кор-ючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
<i>Облік на рахунку 6412Ш «Розрахунки по податку на додану вартість (штрафи)»</i>			
Перераховано штраф по ПДВ з поточного рахунку	6412Ш	311	5566,67
Віднесено до складу інших витрат нарахований штраф по ПДВ	948	6412Ш	5566,67
<i>Облік на рахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»</i>			
Сальдо на 01.01.2023 по К-ту			80,95
Перераховано податки з поточного рахунку	642	311	2875,80
Утримано військовий збір із заробітної плати	661	642	2792,73
Сальдо на 01.01.2024 по Д-ту			2,12
<i>Облік на рахунку 6431 «Податкове зобов'язання»</i>			
Сальдо на 01.01.2023			-
Відображено непідтверджене податкове зобов'язання	6431	6432	365687,78
Нараховано податкове зобов'язання від реалізації товарів	702	6431	67562,50
Нараховано податкове зобов'язання від реалізації послуг	703		215908,61
Всього оборот по кредиту			283471,13
Сальдо на 01.01.2024 по Д-ту			82216,67
<i>Облік на рахунку 6432 «Податкове зобов'язання непідтверджені»</i>			
Сальдо на 01.01.2023 по К-ту			5417,44
Нараховано податкове зобов'язання по ПДВ	6432	6412	1275900,36
Відображено непідтверджене податкове зобов'язання	6431	6432	365687,78
Нараховано податкове зобов'язання від реалізації товарів	702		547300,00
Нараховано податкове зобов'язання від реалізації послуг	703		363362,58
Всього оборот по кредиту			1276350,36
Сальдо на 01.01.2024 по К-ту			5867,44
<i>Облік на рахунку 6441 «Податковий кредит»</i>			
Сальдо на 01.01.2023 по К-ту			0,43
Відображено податковий кредит постачальників	6441	631	495613,87
Відображено непідтверджений податковий кредит	6442	6441	496882,32
Сальдо на 01.01.2024 по К-ту			1268,88
<i>Облік на рахунку 6442 «Податковий кредит непідтверджений»</i>			
Сальдо на 01.01.2023 по Д-ту			83962,70
Відображено податковий кредит постачальників	6442	631	643075,72
Відображено непідтверджений податковий кредит		6441	496882,32
Всього оборот по дебету			1139958,04
Відображено право на податковий кредит по ПДВ	6412	6442	1126044,54
Сальдо на 01.01.2024 по Д-ту			97876,20

Облік розрахунків по заробітні платі підприємство здійснює на рахунку 661 «Розрахунки з оплати праці», а розрахунки по єдиному соціальному внеску на рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням».

В таблиці 3.4 покажемо порядок розрахунків з працівниками по оплаті праці та с соціальними органами по внескам.

Таблиця 3.4 - Розрахунки по заробітній платі й нарахуванням в органи соціального страхування ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» за 2023 рік.

Зміст операції	Кор-ція рах.		Сума, грн
	Д-т.	Д-т.	
<i>Нарахована заробітна плата й збори на соціальне страхування:</i>			
Нарахована зарплата працівникам за перевезення вантажу	231	661	125277,18
Нарахований єдиний соціальний внесок (ЄСВ)	231	651	26737,08
Нарахована зарплата працівникам адміністрації	92	661	60904,71
Нарахований єдиний соціальний внесок	92	651	13399,03
Нарахована лікарняні працівникам	949	661	7500,00
<i>Утримані із заробітної плати:</i>			
Військовий збір	661	642	2792,73
Податок на доходи фізичних осіб	661	6413	33512,75
<i>Перераховані заробітна плата та внески:</i>			
Сплачено військовий збір	642	311	2875,80
Сплачено ПДФО	6411	311	34509,53
Сплачено ЄСВ	651	311	41364,39
Виплачено заробітну плату працівникам	661	311	92003,12

Перелік первинних документів, які підтверджують господарські операції на ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» відображено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 - Документи для обліку поточних зобов'язань у ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»

Назва рахунку	Первинні документи
63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	Договір, рахунок, рахунок-фактура, накладна, ТТН, податкова накладна, акти виконаних робіт, виписки банку, платіжне доручення, платіжна інструкція, виписка банку
64 «Розрахунки за податками й платежами»	Розрахунок бухгалтерії, платіжне доручення, платіжна інструкція, виписка банку
65 «Розрахунки за страхуванням»	Розрахунок бухгалтерії, платіжне доручення, платіжна інструкція, виписка банку, розрахункова відомість, лікарняний лист
66 «Розрахунки за виплатами працівникам»	Розрахункова відомість, відомість на виплату готівки, платіжне доручення, платіжна інструкція, виписка банку, розрахункова відомість, лікарняний лист

3.3. Внутрішньогосподарський контроль поточних зобов'язань на підприємстві

При перевірці поточних зобов'язань об'єктом дослідження є:

- договори між контрагентами, де однією зі сторін виступає клієнт;
- первинні документи, що підтверджують факт виконання (невиконання) умов договорів;
- реєстри обліку по рахунках, в яких зосереджена інформація про розрахунки за договорами;

- фінансова звітність клієнта;
- документи, що підтверджують претензійну роботу (акти звірки, претензії).

Кредиторська заборгованість, що знайшли відображення в фінансовій звітності, повинна бути підтверджена договорами, які мають юридичну силу.

На практиці зобов'язання реєструються в обліку тільки в тому разі, якщо за ними виникає заборгованість, тобто зобов'язання, які передбачені договором і підлягають виконанню в майбутньому, не є заборгованістю і не відображуються в обліку. Отже, поточні зобов'язання виникають після отримання товарів, робіт, послуг, авансу та нарахування заробітної плати, податків, зборів тощо, тобто як наслідок минулих подій.

В національних положеннях бухгалтерського обліку використовується термін «минула подія». За трактуванням терміна «минула подія» як перша з двох подій господарської операції, яка здійснюється з метою збільшення економічних ресурсів в розрахунку на отримання від їх використання більшої вигоди, ніж очікуване зменшення ресурсів при погашенні зобов'язань. Визначення змісту першої та другої подій за господарськими операціями наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 - Зміст подій за господарськими операціями, пов'язаними із виникненням та погашенням зобов'язань у ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС»

Господарська операція	Перша подія, що призводить до виникнення зобов'язань	Друга подія, що здійснюється з метою погашення зобов'язань
Придбання запасів, приймання робіт, послуг	Надходження запасів, одержання робіт, послуг від постачальника (підрядника)	Оплата постачальнику (підряднику) вартості одержаних запасів, робіт, послуг
Продаж товарів, робіт, послуг	Одержання передоплати або авансу від покупців	Відвантаження товарів, робіт, послуг покупцям
Виробництво послуг, обслуговування та управління підприємством	Нарахування заробітної плати, внесків на пенсійне та соціальне страхування, податків, що списуються на витрати	Виплата заробітної плати, сплата внесків на пенсійне та соціальне страхування, сплата відповідних податків до бюджету
Відвантаження товарів, виконання робіт, послуг або одержання авансу від покупців	Нарахування податків, що підлягають сплаті до бюджету при одержанні доходу	Сплата податків, що підлягають нарахуванню до бюджету при одержанні доходу

Об'єктами внутрішнього контролю поточних зобов'язань на підприємстві слід розглядати елементи облікової політики підприємства (перелік первинних документів з обліку поточних зобов'язань; список осіб, які мають право підпису документів з обліку поточних зобов'язань; порядок ведення податкового обліку), господарські операції бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, записи у первинних документах та облікових регістрах [48]. Ефективність внутрішнього контролю підвищується завдяки вмілому поєднанню різних методів, способів і прийомів його здійснення.

Послідовність проведення внутрішнього контролю зобов'язань на підприємстві наведена на рис. 3.2.

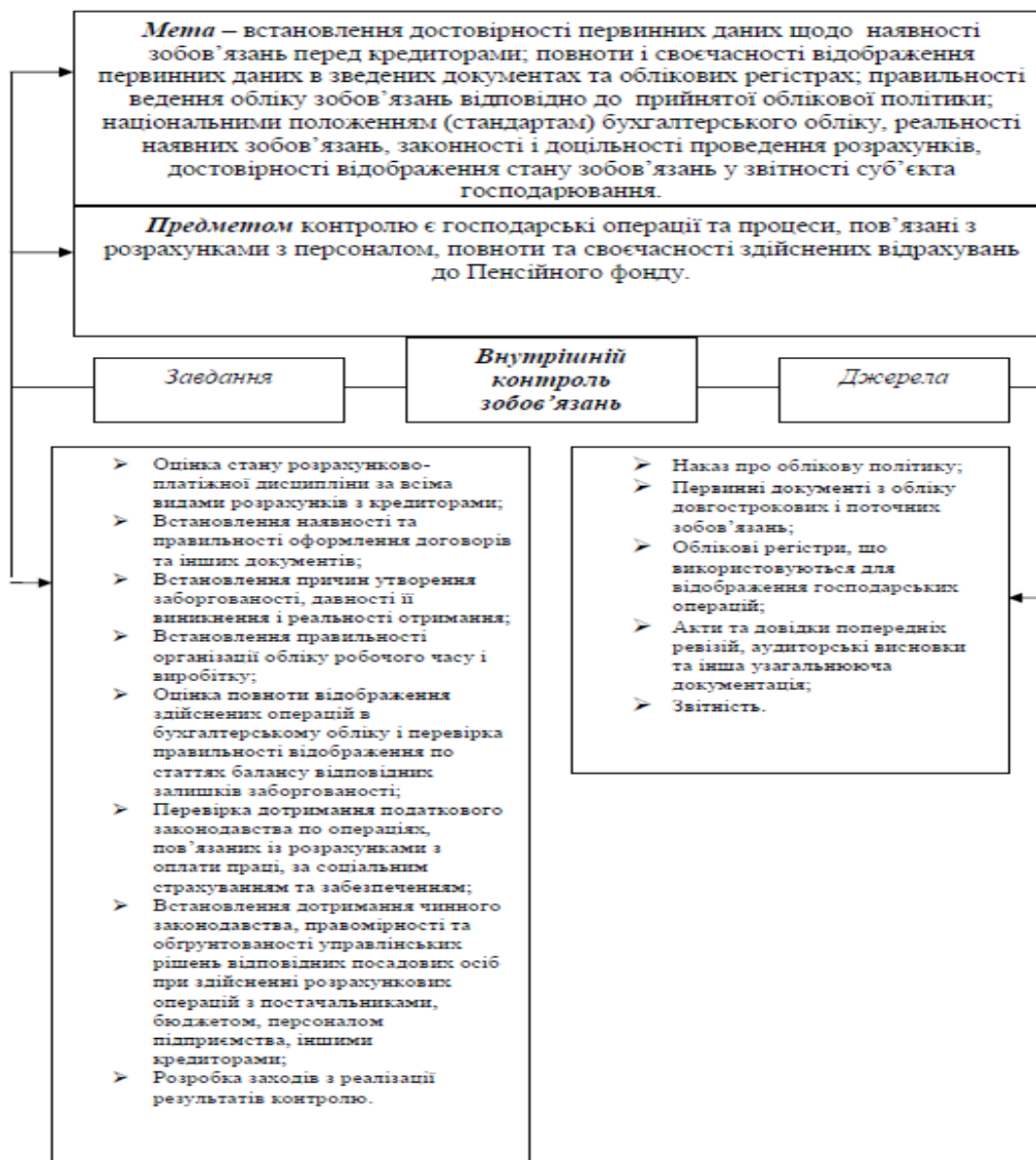

Рис. 3.2 – Внутрішньогосподарський контроль поточних зобов'язань*

З початку при перевірці поточних зобов'язань проводиться оцінка системи внутрішнього контролю за допомогою тесту, за результатами якого оцінюється ступінь аудиторського ризику.

Правильна оцінка системи внутрішнього контролю кредиторської заборгованості дає можливість аудитору розробити програму аудиту, визначити кількість, види та обсяг аудиторських процедур. Для проведення оцінки системи внутрішнього контролю кредиторської заборгованості складають тест. За результатами тесту внутрішнього контролю кредиторської заборгованості визначають величину аудиторського ризику. Після проведення тесту аудитор складає програму аудиту поточних зобов'язань (додаток Д), в якій визначає методичні прийоми організації перевірки.

Узагальнена характеристика розроблених робочих документів контролера при перевірці операцій із забезпечення виконання зобов'язань та фактів їх зміни наведена в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 - Перелік розроблених робочих документів для проведення внутрішньогосподарського контролю операцій із забезпечення виконання зобов'язань та їх зміни

Етап методичної стадії контролю	Найменування робочого документу	Призначення робочого документу
Перевірка наявності та правильності оформлення відповідно до вимог чинного законодавства договорів, визначення основних кредиторів та порядку розрахунку з ними	Відомість характеристики договорів, укладених підприємством	Встановлення правильності оформлення договорів на наявність істотних та додаткових умов, а також підтверджуючих первинних документів, а також інших необхідних поза облікових документів
Перевірка правильності розрахунків за невідфактурованими поставками, вексями виданими та виданими авансами, своєчасності пред'явлення претензій при порушенні договірних зобов'язань	Відомість перевірки обґрунтованості отриманих претензій від контрагентів підприємства	Визначення обґрунтованості та правильності оформлення документів за отриманими підприємством претензіями
	Відомість узагальнення сум нарахованої пені, що підлягає сплаті підприємством	Перевірка обґрунтованості нарахування та сплати нарахованої пені та правильності віднесення штрафних санкцій за порушення умов договору на витрати підприємства

Продовження табл. 3.7.

Етап методичної стадії контролю	Найменування робочого документа	Призначення робочого документа
Оцінка реальності зобов'язань підприємства, встановлення строків і причин виникнення простроченої заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності, правильності нарахування та використання резерву сумнівних боргів. Встановлення обґрунтованості та правильності відображення в обліку фактів зміни зобов'язань, списання та припинення зобов'язань	Узагальнююча відомість активів звірки на підтвердження кредиторської заборгованості за укладеними договорами підприємства	Відстеження відповідності облікових записів з кожного виду розрахунків у регістрах обліку (аналітичних відомостях), а також документах, які є підставою для цих записів
	Узагальнююча відомість сум отриманих знижок підприємства	Встановлення факту відображення в обліку суми отриманої знижки та наслідків її невідображення, що призводить до завищення суми кредиторської заборгованості та можливого привласнення суми знижки
	Відомість правильності відображення операцій з переведення боргу на підприємстві	Перевірка факту існування заборгованості за укладеними договорами на відповідну дату, причин зміни боржника та кредитора та доцільності проведених операцій
Перевірка правильності розрахунку курсових різниць за зобов'язаннями. Встановлення обґрунтованості та правильності відображення в обліку фактів зміни зобов'язань, списання та припинення зобов'язань	Порівняльна відомість правильності відображення курсових різниць за договорами з валютним застереженням на підприємстві	Визначення правильності облікового відображення зміни ціни товарів

Аудитор повинен також переконатися у зіставності даних бухгалтерської і не бухгалтерської звітності по дебіторах (звіт директора, голови правління, фінансовий огляд). Критерій законності передбачає перевірку законності операцій, що призвели до виникнення кредиторської заборгованості, відповідність її обліку чинним законодавчим актам і нормативним документам

Оцінка кредиторської заборгованості за критерієм постійності передбачає контроль додержання постійності обраної підприємством облікової політики щодо зобов'язань та їх вплив на безперервність функціонування підприємства.

Перевірка за критерієм відповідності передбачає контроль аудитором додержання меж звітного періоду. Відповідно до цього всі операції з виникнення, погашення та списання зобов'язань мають бути відображені в тому періоді, в якому вони були здійснені.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

Для кожного історичного періоду розвитку обліку існували власні підходи до визначення та обґрунтування зобов'язань, які ґрунтувалися на зобов'язальному праві. Згідно з Н(П)СБО 1, зобов'язання є заборгованістю підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і очікується, що її погашення в майбутньому зменшить ресурси підприємства, які втілюються в економічні вигоди.

Для визнання зобов'язання необхідно, щоб його оцінка була достовірною і існувала ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому через його погашення. Зобов'язання класифікуються за об'єктами (наприклад, зобов'язання за оплатою праці, перед банками), видами діяльності (операційна, фінансова, інвестиційна), термінами погашення (короткострокові, середньострокові, довгострокові) та видами погашення (готівкою, товаром, послугою).

У П(С)БО 11 зобов'язання поділяються на довгострокові, поточні, непередбачені зобов'язання та доходи майбутніх періодів. Поточні зобов'язання включають короткострокові кредити банків, кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги та інші поточні зобов'язання.

Структура довгострокових зобов'язань включає довгострокові кредити банків, відстрочені податкові зобов'язання та інші довгострокові зобов'язання.

Проведене дослідження господарської діяльності підприємства та організації бухгалтерського фінансового і податкового обліку господарських операцій дає змогу виявити як негативні, так і позитивні аспекти діяльності підприємства.

З'ясування економічної сутності зобов'язань, як джерел утворення активів, та їх класифікації є важливим питанням при формуванні інформації про господарську діяльність підприємства. Уточнення понять «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання» підтвердило, що економічна категорія «зобов'язання» значно ширша, ніж поняття «кредиторська заборгованість».

Організація бухгалтерського фінансового обліку на підприємстві здійснюється на підставі облікової політики підприємства, яка повністю відповідає нормативно-правовим вимогам й національним стандартам бухгалтерського обліку.

Під час дослідження було встановлено, що обліку підлягають не всі зобов'язання підприємства, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності. В бухгалтерському обліку відображують тільки ті зобов'язання, що виникли в результаті виконання укладених договорів. Зобов'язання, що передбачаються до виконання згідно з укладеними договорами, не знаходять відображення в обліку. Отже відображення зобов'язань за договорами на позабалансових рахунках підвищить контроль за їх виконанням і дасть змогу підприємству уникнути витрат, до яких може призвести невиконання або несвоєчасне виконання таких зобов'язань.

Інвентаризація розрахунків на підприємстві здійснюється з метою підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку про поточні зобов'язання та показників фінансової звітності. Для формування необхідної та достовірної інформації для контролю й управління поточними зобов'язаннями необхідно внесення змін до низки документів, що супроводжують процес проведення інвентаризації розрахунків.

Метою аудиту зобов'язань є підтвердження аудиторським висновком інформації щодо повноти, достовірності, законності та об'єктивності здійснених і відображених у бухгалтерському обліку й звітності розрахункових операцій та заборгованості. Методи контролю, які застосовуються при аудиті зобов'язань такі: нормативно-правове регулювання, тобто визначення законності заборгованості, правомірності господарських операцій, в результаті яких вона виникла; документальний, тобто перевірка документального підтвердження сум заборгованості, перевірка реєстрів синтетичного та аналітичного обліку у співставленні з даними первинних документів, розрахунково-обчислювальні перевірки та ін.; фактичний, тобто інвентаризація зобов'язань; аудиторський висновок про перевірку зобов'язань.

На ТОВ «ЛК ЛОГІСТІКС» організація і стан бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю операцій з зобов'язаннями підприємства, відповідає вставленим вимогам діючого законодавства та керівництва підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалмасова Н.С. Удосконалення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань в Україні на підставі міжнародного досвіду. URL: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64247.doc.htm (дата звернення: 05.04.2024)
2. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навч. посібник. 2-ге вид. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с.
3. Бабіч В.В. Фінансовий облік (облік активів): Навч.посібник. К.: КНЕУ, 2012. 282 с.
4. Баканів М.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Кондор, 2010. 296 с.
5. Баліцька В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються. Актуальні проблеми економіки. 2008. №2(80). С.48-59
6. Баффет М. Як знайти ідеальну для інвестора компанію. Попуррі, 2009. 79 с.
7. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві. Економіст. 2013. №11. С. 23-28.
8. Білик М. Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 592 с.
9. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. К.: Цент навчальної літератури, 2011. 690 с.
10. Блакита Г.В. Ромашевська Н.О. Бухгалтерський облік: практикум: навч. посіб. для студ. навч. закл. К. : Центр учб. л-ри, 2012. 151 с.
11. Боді З., Мертон Р. Фінанси: навч. Посібник. М.: Вільямс, 2009. 592 с.
12. Булатів А.С. Економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 408с.
13. Бутинець Т.А., Чижевська Л.В., Береза С.Л.; Бухгалтерський облік. Навчальний посібник, за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ЖІТІ, 2000. 672 с.
14. Бутинець Т.А. Документування господарських операцій: теорія, методологія, комп'ютеризація. Наукове видання. Житомир: ЖІ- ТІ. 1999. 288 с.

15. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч. практ. пос. К.: Центр учбової літератури, 2012. 536 с.
16. Войнаренко М. П. Системи обліку в Україні: трансформація до міжнародної практики. К. : Наукова думка. 2008. 215 с.
17. Волинець О.О. Деякі проблеми класифікації зобов'язань підприємств ресторанного господарства. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2760/1/50.pdf> (дата звернення: 25.04.2024)
18. Герман Я.Ю. Облік дебіторської заборгованості: вітчизняний і зарубіжний досвід. Донецьк: ДонНУЕТ. 2013. С. 21-26.
19. Гладких Т.В. Фінансовий облік: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 242 с.
20. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні. Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2013. 255 с.
21. Голов С. Ф. Фінансовий облік: підручник. К. : Лібра, 2012. 976 с.
22. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. Вісник ЖДТУ: економічні науки. 2013. №1. 48-51.
23. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/436-15#Text> (дата звернення: 16.03.2024)
24. Губачова О.М., Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 430 с.
25. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. Економічний простір. 2012. № 19. С. 124-131.
26. Домбровська Н.Р. Дебіторська та кредиторська заборгованості: проблеми класифікації. Інноваційна економіка. 2014. № 1. С. 182-187.
27. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2012. 368 с

28. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік в Україні: Підручник. К.: ДИ- КСИ, 2008. 540 с.
29. Загородній А. Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник. К.: Вид-во «Аконії», 2008. 608 с.
30. Захожай В.Б., Базась М.Ф., Матюха М.М., Базась В.М. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Підручник. К.: МАУП, 2011. 968 с.
31. Іванілов О. С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 1. С. 156-163.
32. Іванов Є. О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. Вісник МСУ. Вип. 1-2. Т. VIII. Харків. 2011. С. 35-38.
33. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 291 (зі змінами і доповненнями): веб-сайт. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 30.04.2024)
34. Кім Г.Г., Сопко В.В. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення. Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 480 с.
35. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз. К: ЦУЛ, 2013. 452 с.
36. Косата І. А. Деякі проблеми обліку дебіторської заборгованості в Україні. Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 242-245.
37. Крупельницька І.Г. Звітність підприємств : навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2012. 232 с.
38. Ларсон Керміт Д. Уайльд Джон Дж., Чіапетта Бар Основні принципи бухгалтерського обліку. У 2 т. пер. з англ., за наук. ред. Г. В. Григораш, Т. В. Герасимової. Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. 1336 с.
39. Лень В.С. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 696 с.

40. Лігоненко Л.О., Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 275 с.
41. Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. К.: вид-во КНЕУ, 2012. 331 с
42. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік. Частина I: навчальний посібник. Одеса, ОНЕУ, 2013. 462 с.
43. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік. Частина II: навчальний посібник. Одеса, ОНЕУ, 2013. 462 с.
44. Михайлішин Н.П. Сутність зобов'язань та їх класифікація: економічний та правовий аспекти. Економіка: реалії часу. 2012. №2 (3). С. 130-135.
45. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IASB) № 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» за станом на 1 січня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text (дата звернення 01.03.2024)
46. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку від 29.01.2000 р. № 356 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text> (дата звернення: 22.03.2024)
47. МСБО №39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка": веб-сайт.URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015 (дата звернення: 26.04.2024)
48. Мушинський В.В. Внутрішньогосподарський контроль забезпечення виконання зобов'язань підприємства та фактів їх зміни: методичний підхід URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/3244> (дата звернення: 11.05.2024)
49. Орлов І.В. Система зобов'язань у праві та бухгалтерському обліку: порівняльний аспект. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. 2010. № 4 (48). С. 371 – 377.
50. Партин Г.О., Загородній А.Г.. Управлінський облік: Навч. посіб. 2-ге вид. випр. і доп. К.: Знання, 2012. 303 с.
51. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств, затверджений наказом МФУ від

- 09.12.2011 р. №з1556-11: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення 30.04.2024)
52. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17#Text> (дата звернення: 09.05.2024).
53. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2013 р. № 73 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 27.03.2024)
54. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 (Законодавство України: станом на 3 листопада 2020 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення 10.03.2024)
55. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №11 «Зобов'язання» затверджений наказом МФУ від 31.01.2000 N 20 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення 10.03.2024)
56. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №13 «Фінансові інструменти» від 30.11.2001 року. URL: <https://zakon.help/law/559/> (дата звернення: 17.03.2024)
57. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. (зі змінами та доповненнями) / Верховна Рада України. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 16.03.2024)
58. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2012. 628 с.
59. Расенко В.М. Особливості класифікації зобов'язань підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. Вип. 2 (45). С. 163 – 170.
60. Сафарова А.Т. Проблеми оцінки поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку. URL: http://vlp.com.ua/files/90_1.pdf (дата звернення: 21.03.2024)

61. Скоробогатова В.В. Методика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості як складової змішаних активів. Сталій розвиток економіки. 2012. № 7[17]. С. 270-276.
62. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К., 2013. 647 с.
63. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручник. К.: А.С.К., 2010. 784 с.
64. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. 3-тє вид., допов. і перероб. К.: Алерта, 2012. 926 с.
65. Травінська С.І. Класифікація поточних зобов'язань в законодавстві та бухгалтерському обліку. URL: http://bukuniver.edu.Ua/Applications/zbirnik/n6/31_Klas.pdf (дата звернення: 22.03.2024)
66. Травінська С.І. Організація внутрішнього контролю поточних зобов'язань на підприємстві. Економічний аналіз. 2020. Вип. 6. С. 509 -512.
67. Травінська С.І. Сутність категорії «поточні зобов'язання» в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2013. Вип. 21. С. 100–105
68. Усач Б. Ф. Організація і методика аудиту: Підручник. К. : Знання, 2013. 296 с.
69. Утенкова К.О. Аудит: Навчальний посібник з грифом МОН, МАП. К: Алерта, 2013. 408 с.
70. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.03.2024)
71. Шапошнікова О. Взаємозв'язок розрахунків і зобов'язань в обліку. URL: http://www.rusnauka.com/1_ENXXI_2013/Economics/7_137329.doc.htm (дата звернення: 07.05.2024)

Додаток А
Порівняльна характеристика П(С)БО та МСФЗ, які регламентують
облік зобов'язань

Порівняльна ознака	П(С)БО	МСФЗ
Стандарти, які регулюють облік зобов'язань	П(С)БО 11 «Зобов'язання» НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів» МСФЗ 10 «Непередбачені події та події, що сталися після дати балансу» МСФЗ 20 «Облік урядових субсидій і розкриття інформації про урядову допомогу» МСФЗ 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання інформації» МСФЗ 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та активи»
Поняття зобов'язання	Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», зобов'язання - це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди	Відповідно до параграфу 60 Концептуальної основи МСФЗ, зобов'язання визначаються як обов'язок чи відповідальність діяти або робити певним чином. В ширшому розумінні зобов'язання - це теперішня заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, як очікується, спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди
Оцінка зобов'язань	Заборгованість оцінюється за сумою укладеного договору Зобов'язання відображаються в балансі за: - сумою погашення (поточні зобов'язання) - теперішньою вартістю (довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки)	Згідно з МСФЗ окремі зобов'язання можуть вимірюватись із застосуванням попередніх оцінок. Для визначення балансової вартості використовують такі види оцінки: - історична собівартість - поточна собівартість - вартість розрахунку (платежу) - теперішня вартість - справедлива вартість
Момент віднесення поточних зобов'язань до довгострокових	Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки і які повинні відобразитися у розділі поточної заборгованості по довгострокових зобов'язаннях, тобто що підлягають погашенню протягом 12 місяців з дати балансу, продовжують залишатися довгостроковими, якщо: - первинний строк погашення складав період, що перевищує дванадцять місяців; - до затвердження фінансової звітності є угода про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове Щоб довгострокове зобов'язання за такою угодою вважалось довгостроковим, необхідна наявність декількох умов: - умови угоди повинні бути порушені; - до затвердження фінансової звітності позикодавець погодився не вимагати погашення зобов'язань внаслідок її порушення; - виникнення подальших порушень кредитної угоди не очікується протягом 12 місяців з дати балансу.	МСФЗ 31 (пп. 63-64) до перерахованих критеріїв додає, що підприємство передбачає рефінансувати зобов'язання на довгостроковій основі, і цей намір закріплює договором на рефінансування або на зміну графіку платежів, який укладається до затвердження фінансової звітності. Таким чином ініціатором всього описаного вище є підприємство П. 65 МСФЗ 1 розповсюджується не тільки на довгострокові, але і взагалі на зобов'язання, які впливають із специфіки умов кредитних угод та обумовлені в даному пункті стандарту.

Додаток Б
Основні документи та реєстри, що застосовуються при обліку зобов'язань

Вид зобов'язань	Підстави для відображення	Синтетичний облік
48 Цільове фінансування і цільові надходження	Договори (з бюджетами та фондами, фізичними та юридичними особами), документи про передачу активів, документи про виконання умов за договорами	Журнал 7
49 Страхові резерви	Бухгалтерська довідка-розрахунок	Журнал 7
50 Довгострокові позики	Договір позики, довідки-розрахунки, виписки банку про надходження та погашення позик	Журнал 2
51 Довгострокові векселі видані	Договори, реєстри виданих даних	Журнал 3
52 Довгострокові зобов'язання за облігаціями	Рішення про випуск облігацій, виписка з реєстру випуску, документи на отримання активів за продані та про розрахунки за викупленими облігаціями	Журнал 3, розділ 2
53 Довгострокові зобов'язання з оренди	Договір фінансової оренди з розрахунком плати за устаткування та фінансових витрат, виписки банку про розрахунки, бухгалтерські довідки-розрахунки	Журнал 3, розділ 2
54 Відстрочені податкові зобов'язання	Бухгалтерські довідки-розрахунки	Журнал 3, розділ 2
55 Інші довгострокові зобов'язання	Договори про відстрочку зобов'язань за податками та внесками до фондів, договори про фінансову допомогу, акти звірки зобов'язань, бухгалтерські довідки-розрахунки	Журнал 3, розділ 2
60 Короткострокові позики	Договір позики, бухгалтерські довідки-розрахунки, виписки банку про надходження та погашення позик	Журнал 2, розділ 2
62 Короткострокові векселі видані	Книга обліку векселів виданих	Журнал 3, розділ 1
63 Розрахунки з постачальниками та підрядниками	Договір, накладні, податкові накладні, платіжні документи про сплату заборгованості та авансів	Журнал 3, розділ 1
64 Розрахунки за податками й платежами	Бухгалтерська довідка-розрахунок	Журнал 3, розділ 2
65 Розрахунки зі страхування	Бухгалтерська довідка-розрахунок, документи з нарахування заробітної плати	Журнал 5 (5а)
66 Розрахунки за виплатами працівникам	Відомості П-49, П-50, П-51, П-52, Книга обліку заробітної плати	Журнал 5 (5а)
67 Розрахунки з учасниками	Відомість обліку дивідендів нарахованих, платіжна відомість, відомості та виписки банку про перерахування дивідендів на картрахунки	Журнал 3, розділ 2
68 Розрахунки за іншими операціями	Договори, акти, накази про надання благодійної допомоги, відомості про нарахування благодійної допомоги, бухгалтерські довідки, інші документи, що підтверджують виникнення кредиторської заборгованості	Журнал 3, розділ 1
69 Доходи майбутніх періодів	Договори поставки, документи на реалізацію, інформація у пресі та гарантійних талонах	Журнал 3, розділ 2

Додаток В

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
Виникнення заборгованості		
1. Оприбутковано від постачальника необоротні активи, які потребують додаткових витрат зі встановлення	15 „Капітальні інвестиції”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
2. Оприбутковано виробничі запаси, МШП, товари від постачальників	20 „Виробничі запаси”, 22 „МШП”, 28 „Товари”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
3. Акцептовано рахунок постачальника за виконані роботи, надані послуги виробничого характеру	23 „Виробництво”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
4. Виставлено претензію постачальнику за невиконання умов договору	374 „Розрахунки за претензіями”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
5. Відображено вартість послуг, наданих підприємству постачальниками, у зв'язку з виконанням гарантійних зобов'язань	47 „Забезпечення майбутніх витрат і платежів”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
6. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ на одержані товарно-матеріальні цінності, роботи, послуги	64 „Розрахунки за податками й платежами”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
7. Відображено послуги, надані підрядниками:	91 „Загальновиробничі витрати”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
– пов'язані з організацією виробництва	92 „Адміністративні витрати”	
– пов'язані з організацією управління підприємства	99 „Надзвичайні витрати”	
8. Нараховано постачальникам фінансові санкції за невиконання договорів	948 „Визнані штрафи, пені, неустойки”	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”
Погашення заборгованості		
1. Оплачено рахунки постачальників:	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	30 „Каса” 31 „Рахунки в банках”
– готівкою з каси		
– з поточного рахунку		
2. Зменшено суму заборгованості перед постачальником на суму браку, який виник у зв'язку з поставкою неякісних матеріалів	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	24 „Брак у виробництві”
3. Погашено заборгованість перед постачальником за рахунок векселя одержаного	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	34 „Короткострокові векселі одержані”
4. Проведено взаємозалік заборгованості за бартерною угодою	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	36 „Розрахунки з покупцями і замовниками”
5. Проведено зарахування заборгованості з раніше виданого авансу	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	371 „Розрахунки за виданими авансами”

Продовження додатку В

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Дебет	Кредит
6. Зменшено заборгованість перед постачальником в обмін на пай	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	41 „Пайовий капітал”
7. Видано довгостроковий вексель в погашення заборгованості перед постачальником	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	51 „Довгострокові векселі видані”
8. Нараховано штрафи, пені, неустойки за порушення з боку постачальників господарських договорів	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	715 „Одержані штрафи, пені, неустойки”
9. Списано безнадійну кредиторську заборгованість	63 „Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	717 „Дохід від списання кредиторської заборгованості”

Додаток Д

ПРОГРАМА АУДИТУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Організація, що перевіряється	ТОВ "ЛК ЛОГІСТИКС"
Період аудиту	01.01.2023 – 31.12.2023
Кількість людино-годин на перевірку	20
Керівник аудиторської перевірки	Ремез А.Д.
Запланований аудиторський ризик	50-70%
Склад аудиторської групи	Ремез А.Д.
Запланована суттєвість	5000 грн

№	Перелік аудиторських процедур	Період проведення перевірки	Виконавець	Примітка
I. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ВІТЧИЗНЯНИМИ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ				
1.	Звірення залишку заборгованості за даними Головної книги з залишками в облікових регістрах.	01.02.24	Ремез А.Д.	
2.	Перевірка наявності актів звірення і відповідності їх даним аналітичного і синтетичного обліків.	01.02.24	Ремез А.Д.	
3.	Визначення великих кредиторів і складання їхнього переліку.	01.02.24	Ремез А.Д.	
4.	Направлення запитів на підтвердження заборгованості.	01.02.24	Ремез А.Д.	
5.	Перевірка наявності договорів, що передбачають авансову оплату.	01.02.24	Ремез А.Д.	
6.	Перевірка правильності оформлення документів на одержання і своєчасне надання їх у бухгалтерію.	04.02.24	Ремез А.Д.	
7.	Перевірка повноти і своєчасності оплати рахунків на основі регістрів обліку.	04.02.24	Ремез А.Д.	
8.	Направлення запитів постачальникам на предмет підтвердження ними одержання векселів.	04.02.24	Ремез А.Д.	
9.	Перевірка розрахунків по товарообмінних операціях: <ul style="list-style-type: none"> - наявність договору; - акта взаємозаліку; - застосування звичайних цін; - застосування кореспонденції рахунків 	04.02.24	Ремез А.Д.	
10.	Звернення особливої уваги на закриття кредиторської заборгованості "незвичайними" бухгалтерськими записами, об'єднання дебіторської і кредиторської заборгованості, сторнування одержаних товарів (робіт ,послуг) необґрунтоване списання заборгованості на доходи, перенесення її на інші рахунки балансу.	05.02.24	Ремез А.Д.	
11.	Оформлення окремим документом знайдених порушень при дослідженні документів операцій і записів при аудиті.	05.02.24	Ремез А.Д.	
12.	Визначення розбіжностей між отриманими відповідями на відправлені запити по підтвердженню КЗ із наявними на підприємстві актами звірень і залишків в аналітичному обліку КЗ.	05.02.24	Ремез А.Д.	

Продовження додатка Д

№	Перелік аудиторських процедур	Період проведення перевірки	Виконавець	Примітка
13.	Перевірка правильності відображення КЗ у балансі	05.02.24	Ремез А.Д.	
14.	Перевірка наявності у складі КЗ отриманих претензій.	05.02.24	Ремез А.Д.	
15.	Складання реєстру визначення заборгованості з терміном позовної давності, що минув, причини її виникнення.	02.02.24	Ремез А.Д.	
16.	Перевірка результатів проведення інвентаризації КЗ.	02.02.24	Ремез А.Д.	
17.	Проведення вибіркової перевірки з метою звірення рахунків, накладних, отриманих від постачальників, з даними складського і бухгалтерського обліків.	02.02.24	Ремез А.Д.	
24.	Перевірка суцільним методом списання нестач, втрат і псування запасів з вини постачальників.	02.02.24	Ремез А.Д.	
19.	Перевірка невідфактурованих поставок	02.02.24	Ремез А.Д.	
20.	Проведення пошуку невідображених зобов'язань шляхом тесту відсікання.	02.02.24	Ремез А.Д.	
II. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ПО АВАНСАХ ОТРИМАНИХ				
1.	Перевірка того, що залишок по рахунку 681 у собі містить: - усі види авансів і передплат, отриманих підприємством, незалежно від видів валют і видів діяльності; - усі поточні аванси повинні бути погашені протягом операційного циклу чи 1 2 місяців з дати балансу, - суми авансів, отримані винятково в коштах.	07.02.24	Ремез А.Д.	
2.	Звірення залишку заборгованості за даними Головної книги з залишками в облікових регістрах.	07.02.24	Ремез А.Д.	
3.	Перевірка наявності актів звірення і відповідності їх даним аналітичного і синтетичного обліків.	07.02.24	Ремез А.Д.	
4.	Визначення кредиторів, від яких отримані великі суми авансів.	07.02.24	Ремез А.Д.	
5.	Направлення запитів на підтвердження заборгованості.	07.02.24	Ремез А.Д.	
6-	Перевірка наявності договорів і їх реєстрації в спеціальному журналі	07.02.24	Ремез А.Д.	
7.	Визначення розбіжностей між отриманими відповідями на відправлені запити по підтвердженню КЗ із наявними на підприємстві актами звірень і залишків в аналітичному обліку КЗ.	08.02.24	Ремез А.Д.	
8.	Перевірка правильності відображення КЗ у балансі.	08.02.24	Ремез А.Д.	
1.	Перевірка правильності відображення операцій по рахунку 684 на предмет підтвердження того, що дана КЗ виникла в ході фінансової діяльності підприємства і повинна бути погашена протягом 12 місяців з дати балансу чи операційного циклу	08.02.24	Ремез А.Д.	

Продовження додатка Д

№	Перелік аудиторських процедур	Період проведення перевірки	Виконавець	Примітка
2.	Перевірка обґрунтованості віднесення КЗ із терміном позовної давності на доходи підприємства.	08.02.24	Ремез А.Д.	
IV. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ІНШИМИ КРЕДИТОРАМИ				
1.	Перевірка обґрунтованості віднесення КЗ на доходи.	11.02.24	Ремез А.Д.	
2.	Перевірка того, що залишок по рахунку 685 у собі містить: - поточну заборгованість по іншій звичайній діяльності (крім операційної); - заборгованість підприємства по операціях некомерційного характеру - (з навчальними і науково-дослідними закладами); - будь-яку КЗ, для якої не передбачено окремого рахунка відповідно до Плану рахунків; - заборгованість з наймачами квартир і особами, що проживають у гуртожитках ЖКХ підприємства; - з батьками дітей за відвідування дитячих закладів.	11.02.24	Ремез А.Д.	

Внутрішній аудитор _____ Ремез А.Д.
 Керівник відділу аудиту _____ Ремез А.Д.